

**КОНСУЛЬТАЦІЇ, АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ,
СПІЛЬНЕ РІШЕННЯ:**
ЯК ЗАЛУЧАТИ МЕШКАНЦІВ
ДО РОЗМОВИ ПРО МІСЦЕВІ СПРАВИ

**КОНСУЛЬТАЦІЇ, АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ,
СПІЛЬНЕ РІШЕННЯ:
ЯК ЗАЛУЧАТИ МЕШКАНЦІВ
ДО РОЗМОВИ ПРО МІСЦЕВІ СПРАВИ**

Варшава – Київ, 2018

Консультації, аналіз ситуації, спільне рішення: як залучати мешканців до розмови про місцеві справи. – Варшава – Київ : ОПОРА, 2018. – 76 с.

Видання підготовлене в рамках проекту
«Відповідальне управління громадою»,
що впроваджується Всеукраїнською громадською організацією
«Громадянська мережа «ОПОРА» за підтримки Програми «U-LEAD
з Європою» у партнерстві з Фундацією «Лабораторія соціальних
досліджень та інновацій «Сточня» (Польща) та Громадською
організацією «Подільська агенція регіонального розвитку».

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського союзу
та його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції.
Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю її авторів та не може
жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди
Програми «U-LEAD з Європою», Європейського Союзу
та його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції.

© Лабораторія досліджень та соціальних
інновацій «Stocznia», Варшава, 2018
© ВГО «Громадянська мережа ОПОРА», Київ, 2018
© Макет та верстка, Ксенія Дітчук, 2018

ЗМІСТ

Вступ	5
Яким буде місце локальної активності в Ульрихові?	6
Обговорення планів благоустрою території в Яблонній	12
Програма розвитку підприємництва в місті Дзержонюв	18
Плужниця – сміттевий діагноз	26
Дослідницькі прогулянки з літніми людьми у Гдині	33
Консультації методом громадського суду в Познані	40
Керована візуалізація у Вільногірську	48
Залучення громадян як стратегічний пріоритет розвитку Широківської ОТГ	54
Діалогова практика в Покровську	63
Громадський бюджет у Чернігівці	68
Табличний підсумок зібраних прикладів	75

ВСТУП

Залучення мешканців у місцеві процеси прийняття рішень щодо справ, які їх безпосередньо стосуються, вже давно не є ані чудернацькою вигадкою, ані примхою. Це справжній тренд, що в багатьох сферах суспільного життя перетворюється на своєрідний стандарт. Звісно – як це доволі часто буває в ситуаціях використання нових методів – проблемою залишаються правила, що регулюватимуть процеси залучення місцевих мешканців та визначатимуть спектр тем. А також питання застосування конкретних інструментів та методів залучення, які зроблять участь максимально ефективною для обох сторін – як місцевої влади, так і мешканців.

Ми обрали 10 прикладів, які здалися нам цікавими з різних точок зору та можуть надихати або стати мотивацією для представників установ місцевої влади в Україні, які розпочинають свої дії з залучення мешканців або шукають нових практик чи сфер, в яких такий діалог міг би бути корисним.

Наведені нами приклади багато в чому різняться. Їх відрізняє

- складність теми, а, отже, складність процесу і використаних методів;
- обсяг необхідних ресурсів – як грошей, так і часу;
- те, кому вони були адресовані і хто їх реалізовував.

Єдине, що їх всіх об'єднує, – це місцевий масштаб. Ми постаралися підібрати такі приклади, реалізація яких можлива в середніх і малих населених пунктах та об'єднаних територіальних громадах. Або такі, що можуть надихнути цікавими методами чи підходами, спрямованими на різні соціальні групи.

Результатом огляду практик залучення є таблиця, в якій спрощеним способом показано специфіку кожного з процесів.

Приємного ознайомлення і, сподіваємося, що цей матеріал допоможе вам в організації власних успішних процесів залучення!

ЯКИМ БУДЕ МІСЦЕ ЛОКАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УЛЬРИХОВІ?

Діагностика потреб мешканців одного з районів Варшави – Ульрихова – і збір пропозицій з облаштування нового сусідського дому на цій території (Варшава, Польща)

Місце	Варшава, Польща
Рік реалізації	2016
Організатор процесу	Районна адміністрація Воля (район Варшави)
Виконавець	Лабораторія досліджень та суспільних інновацій «Сточня» у співпраці з Християнським фондом «НЕБО»

МЕТА ПРОЦЕСУ

У вересні-листопаді 2016 р. Фонд «Сточня» разом з Християнським фондом «НЕБО» провели на замовлення Департаменту соціальних справ і охорони здоров'я районної адміністрації Воля ряд активностей з громадою мікрорайону Ульрихув. З одного боку, це були інтеграційно-анімаційні заходи, спрямовані на пізнання потреб населення. Їх метою було зрозуміти, як мешканцям живеться в цій частині Волі та які у них потреби й ідеї, пов'язані з організацією нового місця дозвілля – сусідського дому.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором та ініціатором процесу стала районна адміністрація Воля (один з районів Варшави), а реалізовували його, на підставі виграного конкурсу, Лабораторія досліджень і соціальних інновацій «Сточня» разом з Християнським фондом «НЕБО».

КОНТЕКСТ

Ульрихів є одним з найбідніших районів Волі, з населенням близько 20 000 осіб. Мешканці стикаються з різними соціальними проблемами; такі явища як алкоголізм, проблеми сімей, наркотики та безпритульність є важливими факторами, що впливають на якість життя населення. З іншого боку, на периферію мікрорайону переселяються

сім'ї з маленькими дітьми, які мають інший матеріальний статус, а отже – інші потреби. Пропозиції від місцевих державних установ не відповідали потребам ульрихів'ян і не створювали простору для інтеграції.

На початку 2016 р. районна адміністрація Волі отримала у розпорядження окрему одноповерхову будівлю площею 130 м², розташовану в центральній частині району. Після запланованого ремонту адміністрація хотіла зробити з неї т.зв. «сусідський дім» – місце локальної активності для мешканців району, яким би управляла громадська організація. Щоб створити простір, який би відповідав потребам, урядовці вирішили провести аналіз потреб місцевих мешканців і разом з ними спланувати проект діяльності та дизайн цього простору.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Процес складався з кількох елементів, у яких загалом взяли участь близько 500 мешканців.

Діагностично-консультативні роботи серед мешканців

Їх метою було розуміння того, як мешканцям живеться в цій частині Волі, також які у них потреби та ідеї, пов'язані з новим місцем локальної активності. Аніматори з Фонду «НЕБО» і дослідники зі «Сточні» майже щодня перебували серед місцевих мешканців, розносячи інформаційні матеріали, розмовляючи з місцевими жителями, проводячи анкетування. Тематичний захід (хеппенінг), 4 консультативні пункти та сусідський пікнік дали можливість для більш тривалих розмов та презентації ідеї сусідського дому. Місцевих мешканців запитували, з чим асоціюється у них Ульрихів, а також про особливості та потреби різних вікових груп, які міг би задовольнити проект нового місця локальної активності на вул. Ольбрахта. Також шукали людей, які хотіли б працювати заради нового місця сусідського дозвілля.

Важливим елементом аналізу ситуації була паперова анкета, орієнтована на дорослих мешканців Ульрихова. Анкета складалась з 18 питань, що стосувались оцінки життя в Ульрихові, способів проведення вільного часу та оцінки місцевих можливостей для дозвілля, а також ідей щодо нового сусідського будинку. Заповнили її понад 100 осіб. У трьох точках в Ульрихові (в дитячому садку, аптеці, бібліотеці) залишили також коробки, до яких були додані чисті анкети, – так люди

мали можливість їх заповнити самостійно. Паралельно представники «Сточні» і «НЕБА» прагнули достукатись до більш молодих мешканців Ульрихова, знаючи від представників районної влади, що вони будуть головними користувачами нового сусідського місця. Було створено інтенет-версію анкети для молоді, інформацію про яку поширили серед молодих людей віком 12-16 років, школярів району Ульрихів.

У рамках аналізу експерти збирали інформацію про важливі для місцевих мешканців красиві та улюблені місця, також їх локальні історії, пов'язані з Ульриховом. Результатом стали друковані карти Ульрихова, доповнені графікою, створеною під час зустрічей самими мешканцями.

На паркані будівлі на вул. Ольбрахта була розміщена поштова скринька для збору ідей. Зауваження, пропозиції та запитання можна було направляти також онлайн через сайт <https://sasiedzki-ulrychow.stocznia.org.pl/>

Інтеграційно-анімаційні заходи

Велику підтримку надавав Фонд «НЕБО», який відповідав за мотивацію та інтеграцію громади. Фонд проводив семінари зі шкільною молоддю, розважальні акції у дворах для дітей та семінари з підтримки родин з маленькими дітьми. Були організовані також дві події, які стали приводом для зустрічі мешканців та налагодження зв'язків навколо нового місця для сусідів: вже вищезгаданий сусідський пікнік і концерт – Сусідський вертеп, який відбувся в середині грудня в будівлі на вул. Ольбрахта, 9. Під час усіх заходів аніматори збирали інформацію про місцеву громаду. Особливо важливими виявилася інформація, яку їм вдалося отримати про потреби молоді.

Інтерв'ю з місцевими комунальними установами

У ході збору інформації були проведені інтерв'ю з представниками комунальних установ (бібліотека, школа, центр соціальної допомоги та місцевий житлово-будівельний кооператив). Розмови стосувалися проблем, потреб, способу проведення вільного часу жителями і послуг, що надаються на цій території.

Семінари

В листопаді і грудні була організована серія зустрічей, щоб зібраний під час діагностично-консультативної фази матеріал можна було обговорити з різними групами місцевих мешканців та експертів з інших діючих на території Варшави сусідських будинків. Початковий план проведення семінарів змінився в ході процесу. Спочатку передбачалася робота з місцевими жителями і ключовими зацікавленими сторонами, доповнена коментарями експертів. Однак саме зустріч з установами та людьми, які керують місцями локальної активності або сусідськими будинками, показала організаторам, наскільки різноманітними можуть бути моделі співробітництва та залучення мешканців. Тому в подальшу діяльність була більше залучена районна адміністрація, яка була замовником та ініціатором процесу. Йшлося про те, щоб розробити такий спосіб управління місцем, аби він відповідав і очікуванням адміністрації, і потребам мешканців. У семінарах, окрім співробітників «Сточні» і районної адміністрації Волі, взяли участь також архітектори, які проектували територію нового сусідського дому, вони представили свої варіанти дизайну та обговорили його з учасниками зустрічей.

Архітектурний проект

Паралельно з консультаціями та аналізом потреб мешканців було розроблено архітектурний проект нового місця для сусідів. Завдяки прихильності архітекторів і відкритості Управління з благоустрою (районної установи, яка формально управляла будівлею) вдалося розібратися з плутаниною та узгодити проектну роботу з графіком семінарів. На підставі розмов з місцевими жителями і досвіду представників інших місць локальної активності вдалося внести правки до проекту і створити простір, що відповідав потребам. Результатом було, наприклад, розташування кухні в центральній точці будівлі, створення нової пересувної стінки і забезпечення максимально гнучкого призначення окремих приміщень.

ТРУДНОЦІ

Обмеженість в часі та його нестача, щоб провести усі заплановані заходи – як з точки зору щільності графіку, так і у зв'язку із закінченням робіт перед католицьким Різдвам наприкінці грудня, наслідком чого стала низька відвідуваність на підсумковій зустрічі.

РЕЗУЛЬТАТИ

На основі звіту, який було оприлюднено після завершення ремонту на початку 2017 року, районна адміністрація Воли оголосила тендер на управління новим сусідським домом. Було обрано організацію, яка отримала річний контракт. Перший організований нею і спільний для мешканців захід відбувся на Різдво 2017 року. Мешканці швидко звикли до нового місця локальної активності, особливо у великій кількості його почали відвідувати літні люди та батьки з маленькими дітьми. На жаль, участь молоді так і залишається на низькому рівні, і це та категорія населення, яка досі потребує підтримки.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: загальний об'єм залучених коштів – близько 70 000 злотих. Суттєвою статтею витрат є матеріали для організації інтеграційно-анімаційних заходів.

Час: тривалість кожного семінару – 3-4 години; сусідський пікнік триває 2 повних вихідних дні.

Люди: 3-4 зовнішніх експерти для проведення інтеграційно-анімаційних заходів; кількість учасників семінару – до 30 осіб; кількість відвідувачів сусідського пікніка – необмежена.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Вересень – грудень 2016

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Сайт проекту «Сусідський дім на Ульрихові» <https://sasiedzki-ulrychow.stocznia.org.pl/> (польською мовою)

Фейсбук-сторінка «Сусідського дому» https://www.facebook.com/Dom-Sasiedzki-na-Ulrychowcie-164386670835227/?ref=br_rs (польською мовою)

Безкоштовний майстер-клас зі створення меблів у сусідському домі Ульрихова, листопад 2017

Інформаційно-консультаційний пункт щодо обговорення сусідського дому Ульрихова, вересень 2016

ОБГОВОРЕННЯ ПЛАНІВ БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ В ЯБЛОННІЙ

Громадські консультації щодо зміни двох місцевих планів на території села Яблонна

Місце	Яблонна, Польща
Рік реалізації	2017
Організатор процесу	Управління муніципалітету Яблонна
Виконавець	Управління муніципалітету Яблонна

МЕТА ПРОЦЕСУ

Метою консультацій було збирання думок мешканців стосовно двох планів облаштування території: центру села – переважно збір інформації щодо сприйняття центральної території установами, які там розташовані, нинішнього та очікуваного способу освоєння простору, а також визначення умов забудови вздовж головної дороги; і стосовно в'їзду в місто – запитували про естетику, потреби підприємців і можливе візуальне об'єднання будівель.

Публічні консультації мали також на меті ближче знайомство з мешканцями та запрошення їх до участі у спільному плануванні.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором і виконавцем процесу було Управління муніципалітету Яблонна, яке працювало за суттєвої підтримки команд громадських організацій «Сточня» і «Відремонтуй собі місто».

КОНТЕКСТ

Яблонна – муніципалітет у передмісті Варшави, який так само, як і інші села, розташовані на межі великих міст, заселяють в пошуках спокою і тиші нові мешканці, які не ідентифікують себе з місцевістю і не беруть громадської участі в її житті. Одночасно Яблонна боролась з проблемами багатьох малих населених пунктів: відсутність доглянутого центру і сприятливих місць для дозвілля мешканців, відсутність документів, які б засвідчували плани розбудови і прийнятну естетику

простору, що потерпала від хаосу великої кількості точок дрібного бізнесу і викликала відчуття естетичного безладу, особливо гостро помітного на в'їзді в село. Іншою проблемою була низька якість і мала кількість проведених консультацій, тому влада хотіла розпочати процес переговорів з місцевими жителями, щоб відновити довіру до муніципалітету.

Консультації були проведені в рамках проекту «Простір для співучасті», який полягав у суттєвій підтримці зовнішніх експертів на етапі створення концепції залучення громадськості і практичного проведення консультацій щодо документів територіального планування, а також фінансовому гранті на їх проведення у розмірі 2000 злотих. Співробітники муніципалітету, за підтримки експертів з питань процесів участі та містобудівників, підготували план консультацій (так званий Індивідуальний план консультацій, скорочено ІПК) – підбираючи методи, узгоджуючи графік, розмірковуючи над ключовими зацікавленими сторонами, найбільш важливими питаннями та проблемами. Потім реалізовували процес залучення під керівництвом тих самих експертів.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Свято муніципалітету Яблонна

Представники муніципалітету, відповідальні за консультаційний процес, використали свято села для інформування про процес і збору перших зауважень від мешканців. На ньому презентували інформаційний стенд. Співробітники Відділу містобудування та територіального планування муніципалітету інформували про мету консультації, методи і години, в які вони будуть проводитись. Мешканці мали можливість ознайомитися з картами двох територій, включених у зміни місцевих планів. Було організовано також консультаційний пункт. Пункт відвідало близько 50 осіб. Він становив простір для дискусій стосовно того, що таке місцевий план та просторове планування, яке значення він має як для розвитку муніципалітету, так і для самих мешканців. Обговорювались просторові проблеми обох територій, мешканці ділилися своїми думками, які іноді суперечили вимогам та можливостям місцевої адміністрації. На стенді можна було заповнити анкету, ознайомитися з картами і діючими місцевими планами.

Простір пікніка дозволив також організувати сімейну проектно-містобудівну майстерню, в ході чого мешканці мали можливість спробувати свої сили в просторовому плануванні центру села. На стенді, розташованому поруч з наметом адміністрації, на дошці з підготовленими у відповідному масштабі моделями будівель, елементів ландшафту та малої архітектури, мешканці за допомогою фахівців мали можливість проектування простору центру муніципалітету в залежності від своїх потреб та інтересів. Останнім елементом консультації, організованим під час пікніка, були майстер-класи для дітей з будівництва і проектування центру Яблонни. Найменші мешканці за підтримки аніматорів мали можливість створити своє бачення центру села з використанням пластиліну і картонних коробок. В результаті цих заходів було створено 4 прототипи облаштування центрального простору села, які враховували пропозиції мешканців.

Дослідницькі прогулянки

У рамках консультацій щодо місцевого плану центру Яблонни відбулось 3 дослідницькі прогулянки з різними групами населення: молоддю, людьми поважного віку та сім'ями з дітьми. Прогулянки проводилися в різний час дня. Під час прогулянок волонтери розмовляли з мешканцями про 4 місця, які є визначальними для центру села.

Інтерв'ю з місцевими жителями методом «від дверей до дверей»

Для обговорення другого містобудівельного плану, який стосувався в'їзду в село, були проведені інтерв'ю з власниками земельних ділянок на відповідній території. Загалом вдалося провести консультації з власниками 12 з 16 ділянок методом особистого спілкування із господарями територій. Це дозволило ознайомитися з потребами і побажаннями мешканців з приводу можливих змін плану цієї території.

Зустрічі-консультації з мешканцями

В рамках громадських консультацій, які стосувались обох планів, відбулося кілька зустрічей з місцевими жителями на різних етапах. Зустрічі мали конкретну ціль, і в них брали участь, окрім місцевих мешканців, також члени консультативної команди, яка складалась з працівників адміністрації. Під час зустрічей були представлені часткові результати консультацій і зібрані нові ідеї та запити учасників. На зустрічах зазвичай були присутні кілька десятків людей, в тому числі місцеві депутати

та особи, які проживають на консультованих територіях, підприємці, також мешканці, для яких важливим є розвиток села і його зовнішній вигляд.

Опитування

Для обох планів були підготовлені консультативні анкети, які мешканці могли заповнити в електронному та паперовому вигляді під час консультативних зустрічей або на сайті села. Анкету можна було заповнити протягом місяця. Крім відповідей на конкретні запитання, мешканці також мали можливість вказати свої зауваження на карті, яка була розміщена на другій сторінці анкети. Анкету стосовно плану місцевого в'їзду в муніципалітет заповнили 82 особи, а на питання щодо центру Яблонни відповіло 56 осіб, причому переважна більшість респондентів заповнювали анкети онлайн. Основна вікова група, що відгукнулася на збір анкетної інформації, були люди у віці 26-46 років, найменше зацікавлення вона викликала у молодих людей віком до 18 років і осіб старших 61 року.

ТРУДНОЦІ

- забезпечення постійної участі у нещодавно створеній проектній команді чиновників, які раніше не мали досвіду організації консультацій і не брали в них участі;
- впровадження нових консультативних інструментів, наприклад, виготовлення інформаційного стенду, проведення майстер-класів з територіального планування, збір зауважень перед початком підготовки місцевих планів, вперше розроблених в муніципалітеті, у зв'язку з чим постійно з'являлись складнощі, але усі вони були вирішені;
- члени команди при плануванні заходів не до кінця розуміли, скільки часу займе їх реалізація. Вже за кілька місяців консультацій в проектній команді з'явилась втома, пов'язана з накладкою графіків проведення заходів й інтенсивністю робіт наприкінці податкового року.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результатом проекту став звіт, зібрані думки та зауваження мешканців, а також запропоновані конкретні містобудівні рішення, які були внесені у створювані плани з освоєння території. Після процесу

консультацій залишилось коротке відео (<https://www.youtube.com/watch?v=y2zwN9aarwpg>), записане в ході зустрічей, консультацій та інших заходів. У рамках проекту було також надруковано «Путівник з просторового планування», який коротко розповідає і пояснює, в чому полягає процес територіального планування.

Представники адміністрації після завершення процесу визнавали, що збір інформації від осіб, які проживають на консультованій території, був важливим завданням для завоювання їхньої довіри на етапі реалізації процесу. Дискусія щодо бачення розвитку центру села та в'їзду в нього вимагає, на думку місцевої влади, продовження подальшої роботи. Допомогти в цьому може багаторічна Програма реконструкції муніципалітету Яблонна (до 2023 р.), в рамках якої планується ряд інших заходів за участю мешканців. Висновки зі звіту були передані містобудівникам, які працюють над створенням документу з планування. Восени 2018 року він має пройти повторну консультацію з місцевими жителями, відповідно до діючих вимог польського законодавства.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: загальний об'єм залучених коштів – близько 40 000 злотих. Суттєвою статтею витрат є матеріали для проектно-консультаційних заходів, розробка та друк анкет.

Час: тривалість проектної майстерні – 1,5-2 години; дослідницька прогулянка та інтерв'ю місцевих мешканців – близько 45 хв.; зустріч-консультація – 1,5-2 години.

Люди: 3-4 зовнішніх експерти для проведення заходів процесу; волонтери для роботи в майстернях та на дослідницьких прогулянках – 3-5 осіб; кількість учасників майстерні – до 20 осіб; кількість респондентів анкети – щонайменше 50.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

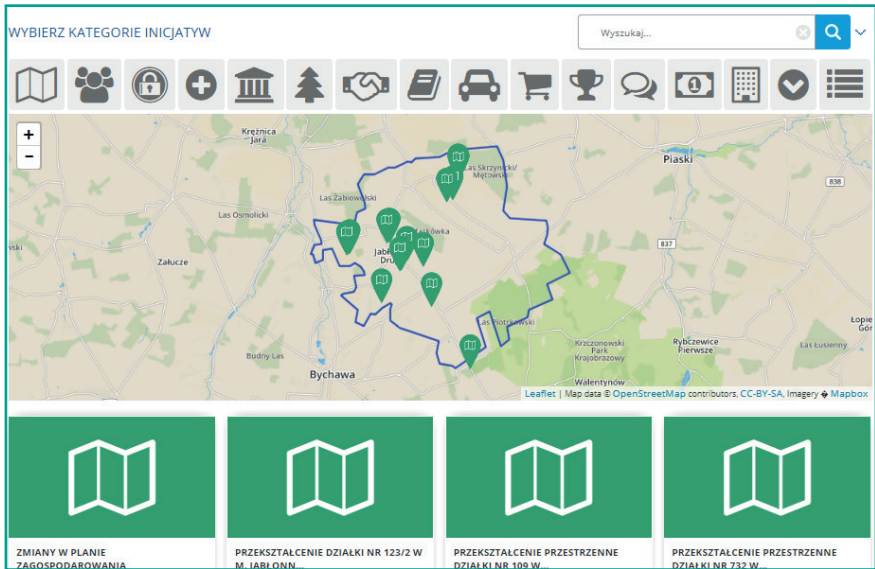
Вересень – грудень 2017 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Сайт з просторового планування гміни Яблонна (<http://jablonna.e-ppp.pl/>);

Звіт щодо консультативних заходів у Яблонній, «Сточня», 2018 р.;

«Путівник з просторового планування», «Відремонтуй собі місто», 2018 р. (на сайті <https://partycyrasjaobywatelska.pl/>).

Інтерактивна карта просторових змін в гміні Яблонна

Дитячий майстер-клас з просторового планування на святі села Яблонна, 2017 р.

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В МІСТІ ДЗЕРЖОНЮВ

Залучення громадян до розробки стратегічного документа, який визначає напрямки розвитку економіки Дзержоньова і підтримки підприємництва в місті (Дзержонюв, Польща)

Місце	Дзержонюв, Польща
Рік реалізації	2011
Організатор процесу	Міська адміністрація Дзержонюва
Виконавець	Міська адміністрація Дзержонюва, Фонд розвитку місцевої демократії

МЕТА ПРОЦЕСУ

Метою процесу була розробка за участю представників місцевої влади, підприємців, банків, державних установ та мешканців Програми розвитку підприємництва (ПРП) Дзержонюва на 2012-2014 роки. Документ являв собою частину більшого документа – Стратегії збалансованого розвитку м. Дзержонюв на 2010-2016 роки. Оскільки одним із пріоритетів стратегії був розвиток економіки, було прийнято рішення про розробку окремої детальної програми, яка визначала б і спиралась на конкретні економічні показники.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором і виконавцем процесу була міська адміністрація Дзержонюва. Реалізація відбувалась за консультативної підтримки експертів Фонду розвитку місцевої демократії в рамках програми «Вирішуємо разом».

КОНТЕКСТ

Дзержонюв – це 34-тисячне місто в південно-західній Польщі. У 90-ті роки ХХ ст. тут було ліквідовано два великі промислові підприємства, що працювали на його території (радіотехнічний завод Діора і текстильний комбінат Сілес'яна, які давали роботу загалом біля 9,5 тис. співробітників). Їх закриття призвело до дуже високого безробіття, яке досягло 48%. З того часу місцева влада інтенсивно працює над

визначенням ефективного плану економічного розвитку міста з використанням різних інструментів, які залучають підприємців та мешканців до розробки дієвих рішень. Описаний процес роботи над стратегічним документом ПРП є першим процесом залучення громадян, який стосувався економічного розвитку міста.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Процес роботи над Програмою розвитку підприємництва проходив у два етапи: на початку проводились діагностика, яка стосувалась умов розвитку підприємництва, та його оцінка жителями, а потім, на підставі зібраної інформації, була розпочата робота над програмою і, зокрема, над визначенням її цілей.

Аналіз ситуації

Поступове залучення мешканців до дискусії про проблеми міста почалося з моніторингу існуючої раніше Стратегії місцевого розвитку та її оцінки, яку чиновники мерії започаткували в 2008 році.

Для оцінки існуючої стратегії чиновники скористалися опитуванням, яке повинно було дати відповідь на питання про якість життя в місті і бар'єри у розвитку підприємництва. Анкети роздавали жителям у Повітовому управлінні праці, в офісах і на вулицях Дзержонюва. Крім того, такі анкети поширювали серед учасників зустрічі підприємців, організованої Громадською радою з питань підприємництва.

Основним інструментом для проведення аналізу поточної ситуації в Дзержонюві і допомоги у визначенні цілей запланованої програми були результати чергового опитування, спрямованого на власників місцевих компаній. У липні 2011 р. його розмістили на сайті міської адміністрації. Додатково залучені до роботи в адміністрації стажери роздавали анкети компаніям, розташованим на міському ринку та прилеглих вулицях. Анкета складалась з 11 питань, які стосувались, перш за все, оцінки ситуації підприємцями, перешкод у веденні бізнесу, форм допомоги, з яких підприємці, що мають власний бізнес, хочуть скористатись, і оцінки роботи дзержонювського місцевого самоврядування на користь місцевих компаній – тобто всього того, що створює клімат, сприятливий для підприємництва.

Відгуки, сформульовані мешканцями та представниками місцевого бізнесу в анкетах були різними: частина опитаних була задоволена існуючим станом, а частина критично оцінила дії органів влади. Всі чітко сигналізували про необхідність створення і надання робочих місць для дзержонювчан. Дослідження показало, що частина населення володіла незначною інформацією про міські програми підтримки підприємництва. Багато людей не знало, наприклад, про існування міського бізнес-інкубатора або Дзержонювського бізнес-центру.

РОБОТА НАД ПРОГРАМОЮ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Робоча група з питань Програми розвитку підприємництва

Для підготовки документа – стратегічної Програми розвитку підприємництва в Дзержонюві – була створена робоча група ПРП з 20 осіб, яка складалась з працівників Департаменту економічного розвитку міської адміністрації та представників різних груп і галузей господарства, обраних шляхом відкритого набору: підприємців, представників банків, представників Повітової біржі праці, депутатів, членів громадських організацій, шкіл та інших зацікавлених осіб. Робоча група була відкритою: кожен, хто хотів, міг взяти участь у її роботі. Результати роботи групи постійно публікувались на веб-сайті адміністрації.

У період з травня по листопад 2011 р. група збиралась п'ять разів. Ось теми, що обговорювались на чергових нарадах:

1. Аналіз і оцінка заходів, вжитих органами влади міста на користь підприємництва, зазначення проблемних і дефіцитних питань.
2. Робота над підготовкою двох анкет з дослідження бізнес-клімату в місті серед підприємців, які вже працюють на місцевому ринку, а також тих, хто збирається розпочати підприємницьку діяльність.
3. SWOT-аналіз – визначення сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз для підприємництва в Дзержонюві, визначення чотирьох основних оперативних цілей для ПРП.
4. Деталізація оперативних цілей, також ознайомлення з принципами та методами проведення консультацій з громадськістю.
5. Результати конкурсу на логотип для ПРП, також підготовка до проведення консультацій з підприємцями.

У період між зборами всієї групи відбулося кілька робочих засідань в менших групах, під час яких детально обговорювались операційні

цілі програми і окремі заходи, пов'язані з їх реалізацією. В результаті група погодила чотири основні оперативні цілі, над якими працювали окремо чотири робочі групи:

- зміцнення співпраці між муніципалітетами повіту для розвитку підприємництва;
- залучення нових і підтримка вже діючих інвесторів;
- розвиток співпраці між навчальними закладами та підприємствами для адаптації професійно-технічної освіти до потреб ринку праці;
- мотивація місцевих жителів до підприємницької діяльності.

Анкета

Перша перевірка пріоритетів, сформульованих у проекті ПРП, відбулась під час XVII Дзержонювських презентацій (вересень 2011 р.) – місцевих господарських ярмарків. Група, що працювала над програмою, використала зацікавлення, яким вже багато років користується цей захід, щоб зустрітися з місцевими жителями і обговорити власні ідеї. За оцінкою заходів, запланованих для реалізації в рамках ПРП Дзержонюва, звернулись до підприємців-учасників та мешканців-відвідувачів заходу. З цією метою було проведено опитування, де респонденти мали вибрати три найбільш важливі завдання, запропоновані групою, які повинні бути реалізовані першочергово. Підприємці та мешканці змогли також дописати свої власні ідеї. Інформація, що містилась в анкетах, істотно вплинула на подальшу роботу групи з питань ПРП – частково вона співпадала з думкою членів групи, але з'явилися й інші важливі аспекти. Одним з них, підкресленим в анкеті, була необхідність поєднання системи освіти з можливостями працевлаштування випускників шкіл і вузів. Цей елемент став у результаті одним із пріоритетів (оперативних цілей) програми. Іншим питанням, на яке звертали увагу респонденти і члени групи, був основний бар'єр розвитку міста і околиць, а саме – катастрофічний стан навколишніх доріг.

Консультативні семінари

Другим етапом обговорення документу ПРП були семінари, консультації з підприємцями, які пройшли в листопаді 2011 року. Було запро-

шено підприємців з Дзержонювського повіту; запрошення були надіслані звичайною та електронною поштою.

В ході семінарів було проаналізовано всі чотири оперативні цілі та пов'язані з ними завдання, здійснена оцінка обґрунтованості їх реалізації та можливі строки, а також потенційні джерела фінансування окремих завдань програми.

У семінарі взяли участь близько 40 підприємців, які працювали у чотирьох групах семінару. Кожна займалася заходами, необхідними для реалізації однієї з оперативних цілей. За кожним столиком працював щонайменш один член групи з питань програми, який допомагав іншим учасникам, намагаючись, однак, не впливати на їх кінцеве рішення. Головувала представниця Департаменту економічного розвитку міської адміністрації.

Ідеї, які не знайшли місце серед завдань, прийнятих до реалізації, були розміщені в так званому «залі очікування». Вони були внесені в програму як ідеї на наступний період стратегічного планування. У програмі зустрічі мали місце також інші елементи, не пов'язані безпосередньо з обговоренням програми, але важливі для середовища підприємців: результати конкурсу на логотип програми, також виступ кращого в місті мікро-підприємця.

ТРУДНОЦІ

- основна складність із стратегічними документами, такими як ПРП, полягає, перш за все, в тому, щоб забезпечити, аби поставлені і прийняті в ній цілі були фактично реалізовані. Наприклад, нелегко було реалізувати одну з цілей програми щодо співпраці між локальними громадами для розвитку підприємництва. Вона передбачала створення плану з іншими органами місцевого самоврядування, як координувати діяльність, спрямовану на поліпшення підприємництва, і передбачала новий тип співпраці між ними;
- фінансування процесу консультацій – зокрема, роботи особи, відповідальної за координацію процесу і дорадчі механізми участі, що проводяться на різних етапах консультацій. Дуже важливо, щоб така особа могла повністю виконувати ці обов'язки, включно з забезпеченням належної та постійної інформації про процес та набір учасників. Без професійного впровадження цих елементів процес може бути

неефективним. Таким чином, на початку необхідно призначити особу для координації всіх консультацій з громадськістю і виділити час та фінанси для виконання робіт, пов'язаних з процесом.

РЕЗУЛЬТАТИ

У грудні 2011 року Програма розвитку підприємництва Дзержонюва на 2012-2014 рр. була прийнята рішенням міської ради Дзержонюва. За впровадження в життя її положень відповідав мер. Реалізація конкретних заходів та проектів була доручена відповідним за тематикою і компетенцією відділам міської адміністрації і установам з питань підтримки підприємництва.

Варто зазначити, що після прийняття програми міська адміністрація Дзержонюва скликала групу з питань моніторингу та оцінки ефективності ПРП. Набір в групу був відкритий, вона подбала про те, щоб до його складу увійшла частина людей, які беруть участь в роботі з підготовки стратегії.

До процесу планування економічної сфери в Дзержонюві активно залучались ті, хто був найбільше в цьому зацікавлений – підприємці та чиновники. Мешканці незначній мірі брали участь у роботі над стратегічними документами, що могло ускладнити процес ототожнення себе з результатами робіт. Органи влади побачили проблему і намагалися більш активно залучати громадян, проявом чого було залучення в процес шкіл, наприклад, шкільний конкурс на логотип програми; а також популяризація серед мешканців статусу «Я підприємливий».

Пізніше міська рада Дзержонюва затвердила періодичний перегляд стратегічних документів як обов'язковий процес із залученням місцевих мешканців.

Наразі Дзержонюв є лідером регіону з проведення публічних заходів, орієнтованих на освіту та інтеграцію локальних підприємців.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: загальний об'єм залучених коштів – близько 17 000 злотих. Суттєвою статтею витрат є організація великих публічних заходів, розробка та друк анкет.

Час: тривалість засідання робочої групи – 3-4 години; семінару – 4-6 годин; загалом підготовка Програми розвитку підприємництва – близько 38 робочих годин.

Люди: 1-2 зовнішніх експерти для проведення заходів процесу; волонтери для поширення інформації та координації процесу – 3-5 осіб; кількість членів робочої групи – до 20 осіб; кількість учасників семінару – 40 осіб; кількість респондентів анкети – щонайменше 50.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Квітень – листопад 2011 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Опис Програми розвитку підприємництва в Дзержонюві (польською мовою <http://partycyracjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/strategie-rozwoju/program-rozwoju-przedsiębiorczosci-w-dzierzoniowie/>)

Програма розвитку підприємництва Дзержонюва на 2016 – 2020 рр. (польською мовою, https://www.dzierzoniow.pl/sites/default/files/pliki/gospodarka/prp_dzierzoniow_final_-1.pdf)

Дзержонювський бізнес-форум, жовтень 2016 р.

Заняття в Академії підприємництва, жовтень 2017 р.

ПЛУЖНИЦЯ – СМІТТЄВИЙ ДІАГНОЗ

Оригінальна місцева діагностика використання зони навколо озера, проведена молодіжною радою муніципалітету за допомогою більш досвідченої громадської організації (Плужниця, Польща)

Місце	Плужниця, Польща
Рік реалізації	2012
Організатор процесу	Молодіжна рада муніципалітету Плужниці
Виконавець	Молодіжна рада муніципалітету Плужниці, Лабораторія збалансованого розвитку Торуня

МЕТА ПРОЦЕСУ

Метою заходів, проведених в Плужниці, було розуміння того, яким чином мешканці міста використовують зону навколо озера Вечно, і спільна розробка громадської концепції місця з рекомендаціями щодо необхідних інвестицій, які міг би здійснити місцевий орган самоврядування. Крім того, метою заходів було показати членам молодіжної ради муніципалітету способи ефективної роботи з залучення якомога більшої кількості мешканців до прийняття рішень.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором та ініціатором процесу була Молодіжна рада муніципалітету в Плужниці. Органи влади муніципалітету Плужниця були заздалегідь проінформовані про заплановані дії молодіжної ради, а також підтримали ідею співпраці та залучення зовнішніх консультантів з Громадської організації «Лабораторія збалансованого розвитку Торуня». До різних активностей процесу на волонтерських засадах долучилися також місцеві громадські організації.

КОНТЕКСТ

На початку 2012 р. у Плужниці була створена Молодіжна рада муніципалітету. Керівник ради шукала для молодих делегатів надихаючих дій, які показали б їм, у чому полягає сенс громадянської участі, але при цьому не були б надто складними у втіленні. Під час семінарів, що проводились в рамках програми «Маєш голос/Маєш вибір», вона натрапи-

ла на опис проекту «Спільний простір 2012». Його організатором виступила неурядова організація «Лабораторія збалансованого розвитку», яка розробила методологію інтерактивного створення планів зміни/відновлення простору, перевірену вже в декількох місцях.

Молоді делегати підхопили ідею і разом вказали на місцевість навколо озера Вечно як територію, де вони хотіли б працювати в рамках своєї діяльності. Вони проводили там багато часу, вони любили це місце і хотіли, щоб воно було більш доглянутим.

З самого початку молодих радників суттєво підтримувала Лабораторія збалансованого розвитку, яка адаптувала розроблену нею методологію до ситуації в Плужниці. Її ключовими положеннями були: робота з мешканцями і створення умов для висловлення їхньої думки проаналізоване місце; дослідження способів його використання та проведення майстерень, які давали б можливість спільної розробки напрямків його зміни.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Підготовчі роботи

На цьому етапі здійснювались домовленості з муніципалітетом, зокрема, щодо графіку і вибору місця реалізації дій. Це повинно було допомогти уникнути загрози даремної роботи над діагностуванням і плануванням зміни території.

На цьому етапі були зібрані також перші відгуки мешканців про місцевість навколо озера. Інструментом, який використали, був інтерактивний плакат з найсвіжішими фотографіями території навколо озера і написом «ТЕПЕРІШНІЙ СТАН» та вільним місцем для запису/малюнка зі своєю ідеєю щодо перетворення місця на більш привабливе.

Плакати були розміщені в школах, магазинах, офісах місцевих неурядових організацій та комунальних закладів. Вони висіли там протягом двох місяців. Молоді делегати постійно збирали інформацію з плакатів – саме вона були основою для виконання подальших дій. Інформація про початок акції, пов'язаної з плануванням змін біля озера, була опублікована на веб-сайті муніципалітету і в місцевій пресі.

Сміттевий діагноз

Ще одним нетрадиційним способом дослідження тих, хто користувався пляжами навколо озера, була організація акції зі збору сміття, метою якої був аналіз, що саме люди викидають, а отже – і соціальних груп, які відвідують це місце. В ній взяли участь не тільки молоді делегати, а також і члени місцевої рибальської громади. Частина групи, відповідальної за завдання, збирала сміття, решта записувала його у список. Прибирання зайняло кілька годин, було зібрано дуже багато «дослідного матеріалу», і, крім того, впорядковано занедбану територію. Подальший аналіз зібраного сміття був використаний для висновків щодо способів використання території навколо озера. Всі, хто брав участь у прибиранні, добре знали це місце, а результатами аналізу вони значно збагатили свої знання.

Пікнік для мешканців

Після проведення сміттевої діагностики мешканців запросили на пікнік, в ході якого було представлено попередні результати робіт і зібрано наступні ідеї та коментарі на однакових, як і раніше, інтерактивних плакатах; було організовано також конкурси для дітей і залучено мешканців до роботи в так званих представницьких групах.

Захід частково був профінансований з програми «Маєш голос/Маєш вибір», а частково – з коштів місцевого бюджету. Його співорганізатором було Жіноче об'єднання «Плужничанки», яке взяло на себе частину робіт з координації. Результати дій і зібрана інформація були представлені у місцевій пресі та на веб-сайті міста.

Представницька група

Після пікніка молоді делегати впорядкували інформацію, отриману в результаті попередніх дій (плакати, сміттевий діагноз, пікнік), і використали її в якості основи для роботи представницької групи. Група, що складалась з місцевих мешканців, повинна була на основі цих даних сформулювати напрямки діяльності та рекомендації для органів місцевої влади щодо впорядкування озера.

Оскільки під час пікніка було небагато мешканців, готових працювати над соціальною концепцією благоустрою території навколо озера, представницька група формувалась з використанням спільноти друзів

і сімей. При цьому подбали про те, щоб в ній були задіяні представники різних соціальних і вікових груп. В результаті до представницької групи увійшло 24 особи у віці від 15 до 85 років.

Представницька група збиралася три рази. У зустрічах взяли участь також представники місцевої влади, Фонду ім. Стефана Баторія (організатора програми «Маєш голос/Маєш вибір») і Лабораторії збалансованого розвитку.

В ході першої зустрічі акцент був зроблений на підбиття підсумків того, для чого в даний час служить територія навколо озера. Були розроблені також загальні правила організації роботи над необхідними змінами (наприклад, безпека, харчування, інформація, база відпочинку, пляж).

Під час другої зустрічі працювали над можливими способами проведення часу окремими групами мешканців: дуже конкретно були перераховані всі необхідні для даної групи зручності (наприклад, батькам з дітьми потрібен дитячий майданчик, туалети, огороження водойми, рибалкам – 25 містків для рибної ловлі та 5 помостів, туристам – бар, інформаційне табло і наметове містечко).

На третій зустрічі ідеї і розроблені рішення, висловлені в побажаннях жителів, наносились на надані адміністрацією муніципалітету плани благоустрою території.

На кожному етапі дбали про присутність представників адміністрації, які могли на ходу коригувати плани з правової і фінансової точки зору. Їх участь посилювала шанси того, що вони будуть доброзичливо підтримувати реалізацію результатів.

ТРУДНОЦІ

- потреба активної ініціативної команди протягом усього процесу, яка була би згодна проводити усі його заходи та відчувала свою відповідальність за їх ефективну реалізацію;
- специфіка заходу «сміттевого діагнозу», яка є більше ініціативною, ніж іміджевою, а отже – низька вірогідність бажання інших організацій долучитися до її проведення;

- потреба початкового узгодження плану дій із місцевою владою, бо інакше процес залучення мешканців не буде мати результату і викличе недовіру громадян.

РЕЗУЛЬТАТИ

Організатори на завершення заходів підготували короткий звіт, що описував всі етапи робіт, а також висновки про бажані способи використання території навколо озера і пов'язані з ними необхідні інвестиції. Висновки були дуже детальними і включали в себе як прості для виконання завдання (наприклад, встановлення кошика для сміття), так і довгострокові інвестиції, що впливають на імідж усього муніципалітету (наприклад, будівництво кемпінгу для туристів). Звіт був переданий вїтові Плужниці.

Найбільш важливим результатом діяльності було зміцнення почуття згуртованості серед молодих делегатів. Вони переконалися, що можуть мати реальний вплив на формування своєї території.

Крім того, різні групи користувачів території навколо озера мали можливість передати органам влади муніципалітету побажання щодо змін, які на цій території необхідні.

Відчутним результатом діяльності було створення соціальної концепції благоустрою території навколо озера і часткова реалізація її органами влади муніципалітету протягом двох років після завершення дій.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: інформація про загальний об'єм залучених коштів відсутня.

Час: тривалість засідання представницької групи – 3-4 години.

Люди: волонтери для збору сміття та організації заходів процесу з числа місцевих громадських організацій – 5-10 осіб; кількість членів представницької групи – 24 особи.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Лютий – листопад 2012 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Опис процесу «сміттевого діагнозу» в Плужниці (польською мовою, <http://partycypasjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/przestrzen-publiczna/pluznica-diagnoza-smieciowa/>)

Інтерв'ю членів Молодіжної ради Плужниці в проєкті «Маєш голос/ Маєш вибір» (польською мовою, <https://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2011/12/Jak-Mlodziezowa-Rada-Gminy-Pluznica-namowila-mieszkancow-do-wspolnego-dzialania.pdf>)

Концепція розбудови відпочинкової зони, створена представницькою групою, 2012 р. (польською мовою, http://pluznica.pl/uploads/files/migration/attachments/pliki_do_pobrania/raport.pdf)

Відкриття відпочинкової зони на озері Вечно, 2014 р.

Рибацький місток на озері Вечно, запланований під час роботи представницької групи, 2014 р.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОГУЛЯНКИ З ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ У ГДИНІ

Аналіз стану громадської території міста певною групою користувачів (м. Гдиня, Польща)

Місце	Гдиня, Польща
Рік реалізації	2012 – 2014
Організатор процесу	Гдинський центр інновацій (нині Лабораторія суспільних інновацій)
Виконавець	Лабораторія досліджень та суспільних інновацій «Сточня», Гдинський центр інновацій

МЕТА ПРОЦЕСУ

Метою процесу було дізнатися думку про конкретну міську територію (її зовнішній вигляд, функціональні рішення, бар'єри) конкретної групи користувачів, яку складають люди старшого віку. Зібрана таким чином інформація була взята до уваги відповідними міськими установами з планування майбутніх ремонтів та інвестицій.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором та ініціатором процесу був Гдинський центр інновацій (нині Лабораторія суспільних інновацій) – підрозділ міської адміністрації Гдині. Підготувала його Лабораторія досліджень і суспільних інновацій «Сточня» у тісній співпраці з Гдинським центром інновацій.

КОНТЕКСТ

Кілька років тому місто Гдиня вирішило реалізувати підхід під назвою «універсальний дизайн», який передбачає, що на кінцевий вигляд території впливають не тільки її проектувальники (архітектори, дизайнери), але і місцеві мешканці-користувачі. Було встановлено, що більшу користь можуть принести консультації, проведені з окремими, конкретними групами користувачів території, – було вирішено реалізувати процес, присвячений літнім людям з використанням методів дослідницьких прогулянок.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Процес складався з кількох елементів – кроків, які були заплановані і проведені в такому порядку:

Вибір маршрутів

Враховуючи пілотний характер заходу, для перших дослідницьких прогулянок було вирішено вибрати маршрут, який веде до міської адміністрації – універсальний і відомий всім жителям Гдині.

Прогулянки здійснювались за трьома різними маршрутами, які ведуть до міської адміністрації з прилеглої станції швидкісної міської залізниці. Вони були прокладені таким чином, щоб бути подібними з точки зору кількості перешкод і тем, які можна було порушувати під час прогулянки. Довжина маршрутів була підібрана таким чином, щоб їх проходження разом з обговоренням не зайняло більше 40-50 хвилин. Такий час давав можливість невимушено поговорити про територію, запитати про деталі, а також зберегти комфортний для літніх людей темп маршруту.

Створення сценарію прогулянок

Питання, які обговорювались під час дослідницьких прогулянок, були визначені в тісній співпраці з міською адміністрацією. На етапі планування найбільш важливих питань для обговорення під час прогулянки були організовані зустрічі з віце-мером і співробітниками, зокрема, Управління доріг та Управління з зелених насаджень, а також Сектору з питань людей з обмеженими можливостями. Це допомогло у формулюванні запитань, відповіді на які можуть бути використані містом і дадуть можливість впровадження реальних змін на території.

Потім у співпраці з Лабораторією досліджень і суспільних інновацій «Сточня» був підготовлений сценарій інтерв'ю, яке проводилось у процесі прогулянки. Він був сформульований таким чином, щоб основні теми з точки зору міської адміністрації набули форми запитань, зручних і зрозумілих для літніх людей. При цьому експерти подбали, щоб всі бесіди мали вільний і невимушений характер, а побудова сценарію сприяла більш широким відповідям і коментарям опитаних. До основних питань, порушених в ході прогулянок належали

- суб'єктивне почуття безпеки;
- висота бордюрів;
- адаптація спусків у тунелях, підземних переходах;
- можливість використання ліфта;
- доступ до туалетів;
- інформаційні таблички – їхня видимість, розбірливість;
- переходи через вулицю – тривалість сигналу світлофорів, звукові позначки;
- велосипедні доріжки – їх розташування, вплив на почуття безпеки літніх людей;
- доступ до громадського транспорту – залізничний вокзал, автобусні зупинки (розклад руху, навіси на зупинках).

Навчання для волонтерів та запрошення на прогулянки

Відповідний процес почався з підготовки волонтерів, залучених до проведення прогулянок. Метою курсу було детальне ознайомлення всіх учасників зі сценарієм та з роллю ведучого прогулянки, презентація основних правил проведення дослідницьких розмов. Дуже важливим елементом підготовки була пробна прогулянка обраним маршрутом, в ході якої перевірили підготовлений сценарій (на цій основі уточнено його макет, з метою адаптації до потреб волонтерів, які роблять нотатки), а добровольці змогли перевірити набуті під час навчання навички.

Волонтерами, які брали участь у заході, була молодь, що працює у міській Програмі місцевої активності. Ця програма координувалась Міським центром соціальної допомоги, який об'єднує молодих людей з усіх верств суспільства, підвищує їх компетентність в різних сферах і дає можливість долучитись до благодійності та волонтерської роботи.

Рішення про залучення молоді до ролі ведучих прогулянки й інтерв'юерів літніх людей виявилось надзвичайно вдалим, бо проект

отримав додаткову цінність від зустрічі між поколіннями. Молоді люди виявились чудовими співрозмовниками для літніх людей: вони ставили доречні запитання, а їх молодий вік викликав у старших людей симпатію і заохочував до надання ширших пояснень. Таке рішення сприяло також подоланню взаємних стереотипів та упереджень.

Для запрошення літніх людей на дослідницькі прогулянки використовувалися вже перевірені канали залучення, насамперед, через міські установи – Центр активності пенсіонерів, Міський центр соціальної допомоги, а також денні будинки соціального обслуговування людей старшого віку. Проведені таким чином запрошення дозволили запросити в загальній кількості 20 людей старшого віку, які взяли участь в семи прогулянках. Прогулянкові групи були дуже різноманітними – найчисленніша налічувала 12 учасників, але відбулась також прогулянка з однією літньою жінкою. Враховуючи пілотний характер проекту, не використовувалось широке і відкрите залучення, хоча таке рішення також було можливе (проте досвід показує, що не досить «повісити плакат» із запрошенням до участі, потрібно також активно запрошувати потенційних учасників через особисті контакти).

Перебіг прогулянки

Кожна з запланованих прогулянок починалась з вітання віце-мера Гдині. Такий офіційний початок робив дуже достовірним досить незвичний захід в очах літніх людей в цілому. Потім, в залежності від розміру групи, учасники були розділені на менші підгрупи, кожна з яких рухалася одним з трьох визначених маршрутів.

Сценарій був створений в тісному зв'язку з досліджуваним маршрутом: він передбачав зупинки у важливих місцях – ключових для пересування літніх людей, наприклад, спусках у підземні переходи, на сходах, автобусних зупинках або переходах через проїжджу частину. Іншою вимогою сценарію було торкнутись певних тем і надати можливість учасникам вільно висловитись. Це принесло очікувані наслідки: літні люди з задоволенням коментували територію, якою йшли, підкреслювали зручності або вказували на недоліки. Такі різноманітні коментарі було важко записати одній людині. Тому досить швидко було введено правило двох супроводжувачів – це збільшувало шанс записувати всі відгуки і одночасно фіксувати територію при допомозі фотографування – важливий елемент прогулянки, що дає можливість

поточної фотофіксації цих елементів території або відеозйомки обговорюваних місць.

Прогулянки проводилися як вдень, так і ввечері, оскільки години доби чітко диференціюють сприйняття території. Наприклад, ступінь освітлення дуже впливав на оцінку безпеки, прозорість або доступність певних місць. Однак з'ясувалося також, що прогулянки в пізній час викликали багато технічних труднощів – безумовно, знижувався комфорт як для учасників прогулянки, так супроводжувачів. Тому в кінцевому результаті було вирішено здійснити тільки одну вечірню дослідницьку прогулянку.

ТРУДНОЩІ

- підбір учасників – необхідно подбати про те, щоб мати підтверджену групу для кожної прогулянки;
- велике навантаження для волонтерів – прогулянки з фіксацією коментарів і їх подальше опрацювання вимагає від волонтерів багато зусиль, тому потрібно забезпечити досить велику групу добровольців, щоб їх надмірно не експлуатувати;
- такі заходи варто проводити у співпраці з органами місцевої влади – тому що зібрані дані дійсно цінні та корисні для органів місцевого самоврядування, бо можуть бути основою для реальних змін;
- велику увагу слід приділити підготовці проекту: методиці, сценарію, навчанню осіб, які здійснюють прогулянки, – це дозволить підвищити ефективність методу;
- дуже важливим є правильний вибір маршрутів прогулянок – таким чином, щоб це були різноманітні місця, а маршрут не дуже довгий. Одночасно варто постаратися, щоб на маршруті були якісь універсальні для міста об'єкти, місця (наприклад, зупинки громадського транспорту), що дозволить сформулювати більш широкі рекомендації;
- на заходах цього типу варто подбати про пілотність проекту, тобто протестувати підготовлені інструменти, маршрути, щоб можна було їх ще покращити, оновити та збільшити їх ефективність.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проведені дослідницькі прогулянки відкривали серію інших заходів з залучення громадян, запланованих в більшому масштабі. Зібрана в ході процесу інформація була передана у відповідні міські установи, які взяли їх до уваги при розробці наступних дій. На підставі зібраного в ході пілотного проекту досвіду були заплановані також подальші прогулянки із залученням більшої кількості літніх людей (а також інших груп користувачів) для оцінки територій окремих районів Гдині (на межі 2013 і 2014 років місто провело черговий цикл дослідницьких прогулянок з літніми людьми, піддаючи оцінці нові території міста).

Увесь захід був позитивно оцінений особами, які взяли в ньому участь. Крім запланованих результатів, – рекомендацій щодо планування простору – він приніс також додану вартість – співпрацю між поколіннями, яка принесла задоволення як літнім людям, так і молодим волонтерам.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: інформація про загальний об'єм залучених коштів відсутня.

Час: тривалість однієї дослідницької прогулянки – 40-50 хв.

Люди: волонтери для проведення дослідницької прогулянки – 2 особи на один захід; учасники дослідницької прогулянки – від 1 до 12 осіб (але тоді потрібна більша кількість волонтерів, бо існує загроза не почути та не зафіксувати думки усіх учасників).

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Вересень – листопад 2012 року, з продовженням у 2013 і 2014 роках.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Опис процесу дослідницьких прогулянок в Гдині (польською мовою, <http://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/przestrzen-publiczna/spacery-badawcze-z-osobami-starszymi-w-gdyni/>)

Концепція «універсального дизайну» (англійською мовою, https://en.wikipedia.org/wiki/Universal_design)

Дослідницька прогулянка в Гдині, 2012 р.

Дослідницька прогулянка в Гдині, 2011 р.

КОНСУЛЬТАЦІЇ МЕТОДОМ ГРОМАДСЬКОГО СУДУ В ПОЗНАНІ

Проведення громадських консультацій з питань облаштування території у ситуації місцевого конфлікту (Познань, Польща)

Місце	Познань, Польща
Рік реалізації	2011
Організатор процесу	Бюро формування суспільних відносин міської адміністрації міста Познань (БФСВ)
Виконавець	Бюро формування суспільних відносин міської адміністрації міста Познань (БФСВ)

МЕТА ПРОЦЕСУ

Метою познанського громадського суду було детальне ознайомлення з різними точками зору на питання благоустрою вулиці Умультовської і аналіз аргументів кожної зі сторін. Відповідно до правил консультацій, вердикт суду не був обов'язковим – органи влади міста могли впровадити інші рішення до плану благоустрою. Однак, згідно з заявами осіб, які приймають рішення, результати повинні були бути взяті до уваги.

Організаторам важливо було також підвищити поінформованість учасників процесу щодо аргументів за кожне з рішень та обмежень, пов'язаних з їх запровадженням. Завдяки такому поглибленню знань, а також завдяки прозорості процесу влада намагалася досягти якомога більшої узгодженості з обраним рішенням.

ОРГАНІЗАТОР І ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЦЕСУ

Організатором та ініціатором процесу була міська адміністрація Познані.

КОНТЕКСТ

Під час проведення консультацій місцевого плану благоустрою цих територій чітко почали виділятися дві протилежні сторони. Одна з груп виступала за закриття вулиці Умультовської для руху транспорт-

них засобів через близькість територій зелених насаджень та зон відпочинку. Друга хотіла, щоб вулиця залишилась проїзною, а також вважала, що її необхідно зміцнити і пристосувати до більш насиченого руху (у планах був розвиток мікрорайону і студентського містечка). Представники кожної з груп нерідко емоційно висловлювали свою думку під час перших громадських консультацій, які стосувались плану благоустрою цієї території. Обидві сторони організовували також акції протесту і відправляли листи в міську адміністрацію і меру.

Співробітники Бюро формування суспільних відносин міської адміністрації Познані почали шукати таку форму подальших консультацій, яка б полегшила врегулювання суперечки. Міська влада вирішила використати новий інструмент – громадський суд. Модель консультації у формі громадського суду оформлено таким чином, щоб він мав спеціально відведені часові і фінансові рамки та якомога краще відповідав уже розпочатому консультаційному процесу.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ

Підготовка

Підготовку до проведення громадського суду чиновники розпочали з визначення сторін у спорі. Найбільш важливими для запрошення визнали тих осіб, які раніше висловлювалися під час зустрічей або писали заяви, скарги чи листи в адміністрацію. В першу чергу саме їм направили запрошення для підготовки презентації, яка б пояснювала висловлені побажання щодо рішень і переконливого їх прийняття. Аналогічну пропозицію було передано представникам найбільш активних установ: Університету ім. Адама Міцкевича (в якості власника частини територій, через які проходить вулиця), Раді мікрорайону Умультово і Польському товариству охорони природи «Саламандра» (залученому у справу захисту навколишніх територій).

Прихильники збереження руху відразу погодились приєднатись до процедури громадського суду, а прихильники закриття вулиці відмовились брати участь на представлених органом правилах. До голосів додалися побоювання і недовіра. Вже сама назва методу – «суд» – викликала страх перед винесенням довільних рішень. Емоції посилювались. До міської адміністрації надходили запити і звинувачення в упередженості, викликані побоюваннями, що будь-які відхилення від

класичної процедури громадського суду матимуть негативний вплив на результат консультації. Незалежного керівника, який був задіяний містом для забезпечення неупередженості процесу, підозрювали у намірі необ'єктивного підбору присяжних. Посадові особи Бюро формування суспільних відносин офіційно відповіли на всі звинувачення, фактично обґрунтовуючи свої рішення. Підбір присяжних був доручений сторонній компанії, не залученій у процес. Крім того, інформація про те, що інша сторона має намір приступити до процесу, була оприлюднена. Тільки після здійснення всіх цих заходів друга сторона погодилася взяти участь у громадському суді.

Вибір присяжних

Присяжні, які повинні були вислухати сторони і прийняти рішення, були обрані з числа мешканців інших районів Познані. Підбираючи присяжних, намагались зберегти демографічну структуру міста, тобто, наприклад, бралася до уваги такі ж пропорції жінок і чоловіків, які є серед мешканців Познані. Бралися також до уваги пропорції за віком, освітою і подібними даними – щоб присяжні якомога краще представляли точки зору всіх мешканців. У заданих таким чином рамках розігрувались імена учасників. Кожен із присяжних отримав винагороду як компенсацію за присвячення свого часу на участь у громадському суді. Вона була настільки малою, щоб мати впевненість у тому, що присяжні не керувалися тільки фінансовою мотивацією. Щоб збільшити шанси у залученні присяжних, було вирішено, що кожен з них буде залучений у процес тільки в день суду, приблизно протягом трьох-чотирьох годин процесу.

Попереднім обов'язком присяжного було ознайомитись з надісланими управлінням матеріалами, але етап місцевого бачення пропустили. Деякі з присяжних за власною ініціативою заздалегідь відвідали вулицю Умультовську, щоб детальніше ознайомитись з місцем, якого стосувалося засідання. Для присяжних були підготовлені також інформаційні матеріали, щоб, приступаючи до процесу, вони вже були ознайомлені з ситуацією і в ході судового засідання були зосереджені на аргументації сторін. Матеріали описували територію і варіанти подальших рішень щодо Умультовської вулиці, без будь-яких аргументів з боку будь-кого з конфліктуючих сторін або визначення домінуючої установи. Наведено було виключно факти і міркування, які адміністрація та сторони вважають важливими для процесу. Матері-

али були надіслані присяжним тільки після отримання схвалення від кожної зі сторін конфлікту.

Підготовка до дискусії

У той же час прихильники і противники закриття автомобільного руху на вулиці Умультовській готувались до виступів під час судового засідання. Були докладені зусилля, щоб виступи були виважені і щоб кожна зі сторін була представлена двома голосами (мешканці та організації); кожна з них отримала однаковий час на виступ. Щодо неформальних груп мешканців про зміст і форму виступу вирішував лідер групи, виділений серед раніше активних людей. Бюро суспільного діалогу інформувало велику кількість зацікавлених, а також всіх бажаючих висловитися на боці однієї зі сторін перед лідером конкретної групи. В якості представників установ запросили власників територій, тобто Університет ім. Адама Міцкевича, а також раду мікрорайону Умультово, на території якого знаходиться вулиця. З іншої сторони виступив представник місцевої неурядової організації, яка неодноразово брала участь у справах навколишніх територій і представляла позицію громадського сектора.

Інформаційна кампанія

Окрім дій з залучення до процесу, що включали іменні запрошення всім тим, хто висловлював інтерес до теми на більш ранніх етапах консультації, раді мікрорайону та адміністрації університету з метою подальшого поширення, особлива увага приділялася також тому, щоб запланований громадський суд отримав розголос у ЗМІ. За допомогою ресурсів преси, радіо, телебачення та Інтернету повідомляли про дискусію і запрошували зацікавлених мешканців Познані взяти в ній участь. Деякі з них повідомили про бажання виступити безпосередньо перед самою подією. Такі особи були запрошені в зал у якості спостерігачів процесу.

Громадський суд

13 грудня 2012 р. у сесійній залі мерії міста Познань відбулося офіційне засідання громадського суду, відкрите для ЗМІ та усіх зацікавлених. Зустріч була організована у другій половині дня, так щоб працюючі могли прибути вчасно. У засіданні взяли участь мер міста, також архітектори та міські планувальники, які представляли інтереси міста.

Після офіційного привітання учасників та ознайомлення з правилами процесу архітектори Міської містобудівної студії ознайомили присутніх з тематикою, представляючи можливі варіанти подальшої доли вулиці Умультовської. Їх презентація була створена у співпраці з керівником Відділу формування суспільних відносин, щоб забезпечити привабливість, лаконічність і чіткість виступу.

Після закінчення презентації присяжні засідателі мали можливість ставити питання всім присутнім. Час на висловлення власних думок і аргументів отримали також особи, що зібрались в аудиторії (кожен бажаючий міг висловитись тільки один раз). Під час всього процесу керівник слідувала за організацією і часом; вона дбала про те, щоб усі виступи із залу були суттєвими, лаконічними і стосувалися теми обговорення.

Після завершення дебатів присяжні пішли в окреме приміщення, де вони могли зважити всі аргументи і прийняти рішення про майбутнє вулиці Умультовської. Вже на цьому етапі було видно позитивні результати процесу – представники протилежних сторін вільно дискутували одне з одним в дружній обстановці, відмовившись від риторики конфлікту, яка домінувала під час попередніх зустрічей.

Коли через 20 хвилин обговорення присяжні оголосили вердикт, рекомендуючи закриття вулиці Умультовської для руху, реакція всіх присутніх була відносно спокійна, що є найкращим доказом успіху дискусії.

ТРУДНОЦІ

- великою проблемою був підбір такої форми консультації, яка б відповідала очікуванням зацікавлених сторін і була адекватна з обговорюваною проблемою. У разі поляризованого конфлікту, в якому потрібно було прийняти рішення поміж двома варіантами, метод громадського суду дозволив легше досягти мети і призвів до того, що сторони вислухали одна одну. Завдяки необхідності висловлення думки по суті та дискусії за участі посередника вдалося знизити рівень емоцій конфлікту, і процес громадського суду ефективно підвищив схвалення учасниками обраного рішення;

- відсутність довіри до чиновників і справедливості процесу консультацій на етапі його організації. Серед представників спільноти часто побутує думка, що немає жодних шансів вплинути на рішення орга-

нів влади. Вони підозрюють (і часто небезпідставно), що консультації мають на меті виключно узаконення рішення, яке було раніше прийняте чиновниками. Крім того, іноді потенційні учасники бояться, що будуть не в змозі впоратися з проблемами процесу участі. Відсторонення і висловлення побоювань здається набагато простішим і більш безпечним виходом, ніж участь. Викликом є збереження повної прозорості процедури та неупередженості процесу і з'ясування сумнівів або страхів, які з'являються, щоб спонукати громадськість до участі в консультаціях;

- підбір присяжних, які будуть допущені до процесу у якості групи, готової прийняти об'єктивне рішення. Мешканці мали сумніви щодо об'єктивного вибору присяжних. Важливо було, щоб вибір присяжних здійснювався людьми, абсолютно не залученими в спір, які, водночас, мали б подібний досвід в соціальних дослідженнях. Завдяки прозорій процедурі, підтриманій рекомендаціями дослідницької компанії, вдалося виділити групу присяжних, у якій були представлені різні соціальні групи, наявні серед мешканців Познані. Беручи до уваги вік, стать, освіту, соціально-економічний статус та інші фактори, вони намагались створити групу, найбільш репрезентативну для мешканців Познані. В інших випадках процес відбору також повинен бути пристосований до специфіки території і теми, яких стосується рішення. Без цього процес не буде визнаний справедливим і прозорим, що є основою легітимності такого роду консультації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Рішення, прийняте присяжними, було схвалене мером Познані і без застережень внесене до плану реконструкції вулиці, який створювався у Міській містобудівній студії.

Крім того, консультації у формі громадського суду сприяли кращому розумінню різних позицій кожної зі сторін спору, а також суттєво збільшили схвалення винесення остаточного рішення.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: інформація про загальний об'єм залучених коштів відсутня.

Час: тривалість засідання громадського суду – до 3 годин.

Люди: медіатор, який організує правильний процес засідання – 1 особа; представники кожної з конфлікуючих сторін – в рівній кількості щонайменше по 5-7 представників; кількість присяжних – до 20 осіб.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Жовтень – грудень 2011 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Громадський суд в США (англійською мовою, <https://www.newdemocracy.com.au/library/what-is-a-citizens-jury>)

Опис процесу громадського суду в Познані (польською мовою, <https://partycypasjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/przestrzen-publiczna/konsultacje-metoda-sadu-obywatelskiego-w-poznaniu-2/>)

Інформаційний матеріал про проект громадського суду в Познані (польською мовою, <http://www.poznan.pl/mim/public/main/attachments.html?co=show&instance=1017&parent=51486&lang=pl&id=110367>)

Презентація проекту перебудови Міської містобудівної студії (польською мовою, <http://www.poznan.pl/mim/public/main/attachments.html?co=show&instance=1017&parent=51486&lang=pl&id=110307>)

Засідання громадського суду в Познані, 2011 р.

Засідання громадського суду в Познані, 2011 р.

КЕРОВАНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ У ВІЛЬНОГІРСЬКУ

Проведення громадських обговорень благоустрою міста в ігровій формі для підвищення активності мешканців та мотивації включитися в ініціативи, які можуть піти на користь місту (Вільногірськ, Україна)

Місце	Вільногірськ, Дніпропетровська обл., Україна
Рік реалізації	2017
Організатор процесу	Вільногірська міська рада
Виконавець	Вільногірська міська рада, ВГО «ІБСЕД», Громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку»

МЕТА ПРОЦЕСУ

Низька активність локальної громади та небажання включитися в ініціативи задля розвитку майбутнього міста, запропоновані міською владою.

КОНТЕКСТ

Вільногірськ – місто в Дніпропетровській області з населенням 23,5 тис. жителів. Місто було збудоване у 1956 році навколо гірничо-металургійного комбінату, який наразі у формі філії Державного підприємства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія» є містоутворюючим підприємством, що забезпечує 98,2% валового продукту. Крім того, робочі місця у Вільногірську забезпечують ще три заводи з виробництва скла, обробки кольорових металів та виготовлення залізобетонних виробів. За радянських часів в місті існувала культура громадського волонтерства, завдяки якій був збудований центральний стадіон на 12 тис. місць. Крім того, в центрі міста знаходиться відкритий басейн, фонтан і великий парк, збудований за якісним ландшафтним проектом. На околиці міста є неофіційна зона відпочинку з пляжем на місці старого кар'єра. Крім волонтерської культури, у Вільногірську існує культура довіри до влади, пов'язана з іменем першого мера Віктора Вікторовича Варена, який свого часу був ініціатором усіх перерахованих вище елементів міського благоустрою. Тим не менш, місто зіштовхнулося з проблемою, характерною для всіх невеликих насе-

лених пунктів: масовий відтік молоді до обласного центру Дніпра та низький рівень бажання мешканців брати участь в житті міста і розвивати його.

ОРГАНІЗАТОР ТА ВИКОНАВЦІ ПРОЦЕСУ

Вільногірська міська рада на чолі з міським головою ініціювали процес комплексної мотивації мешканців через проведення низки м'яких (тобто таких, що не потребують великих фінансових затрат та інфраструктурних перетворень) проектів. Співробітники міськради відвідували заходи, де вчилися нових методів роботи з мешканцями у експертів та донорських громадських організацій. Ініціативність місцевої влади дозволила включити Вільногірськ в проект з організації громадського бюджету за фінансової підтримки USAID. Всеукраїнська громадська організація «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень» (ВГО ІБСЕД) в партнерстві з ГО «Подільська агенція регіонального розвитку» надали експертну допомогу в проведенні навчально-мотиваційних заходів для громади, в тому числі й інструменту керованої візуалізації.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ

Процес мотивації та залучення громади складався з кількох різних етапів, які потребували різного рівня участі пересічних мешканців Вільногірська. Розглянемо кожен за хронологією:

Створення нового відділу з громадянської участі (партисипації) в міськраді

Хоча організація керованої візуалізації є лише разовим заходом, її успіх напряму залежить від попередньо зробленої роботи на ниві залучення громади та фасилітації активності мешканців. У Вільногірську розпочали з реорганізації та створення нового відділу, до обов'язків якого належав пошук можливостей розвитку міста через співпрацю з громадою та залучення зовнішніх інвестицій. Співробітникам цього відділу (у кількості всього 3 осіб) були надані можливості для профільного навчання в рамках різноманітних громадських конференцій та тренінгів. Це допомогло створити план заходів та більш компетентно займатися залученням громади.

Серія навчальних семінарів для громади

Протягом року у Вільногірську завдяки експертній підтримці в рамках проекту з громадського бюджету («Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», ініціатори – USAID та ВГО ІБСЕД, виконавець – Громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку») було проведено 5 тематичних тренінгів, де громада могла дізнатися про бюджетний процес в місті, навчитися писати власні проекти, комунікувати з владою та оцінювати ефективність реалізації своїх ідей. На жаль, тренінги показали свою нерезультативність у плані мотивації громади до створення власних проектів: не зважаючи на те, що їх стабільно відвідувала велика кількість осіб (по 25 – 30 осіб на кожному з 5 заходів), на голосування в громадському бюджеті вийшло всього 5 проектів. Разом з тим, на самих тренінгах експерти помітили, що активні городяни називали дві основні причини невдач будь-яких ініціатив: 1) низька зацікавленість жителів міста; 2) відсутність належного фінансування та невміння залучити кошти. Саме тому було вирішено провести додатковий захід для мотивації жителів із роз'ясненням можливостей пошуку коштів для розвитку міста.

Керована візуалізація

Для фасилітації громади (організації процесу колективної діяльності) експерти вирішили провести керовану візуалізацію – захід, що в ігровій, ненав'язливій формі дозволяє, по-перше, зібрати коментарі від жителів щодо їхніх потреб відносно міського благоустрою, по-друге, сформувати активні ініціативні групи, і, по-третє, поділитися корисною інформацією щодо можливостей втілення мрій, зокрема пошуку коштів на їх реалізацію. В основу заходу ліг досвід «From Vision to Action Workshop» (майстер-клас «Від бачення до дії»); також керована візуалізація була першим кроком для розробки проектів Глоусестерської громади. Цей формат використовується у випадках, коли громада – чи принаймні її активне ядро – вже сформовані, і необхідно підштовхнути її до розробки реалістичних проектів. Інструменти, що застосовуються тут, інформативні, консолідуючі, досить оригінальні за методологією проведення, часто – ігрові. Вимагають присутності тренуваного медіатора та зацікавленості представників влади на етапі підготовки.

Захід розраховано на 30 учасників, триває близько 1 – 1,5 години. Медіатор коротко розповідає про формат заходу, причини його проведення та очікуваний результат, основні правила. Оголошує тему заходу:

«Ваше місто через 1 рік». Громада займає місця; всі отримують папір А4 і ручку/олівці. Присутні малюють, яким уявляють своє місто рівно через рік. Встановлення чіткої часової межі дозволяє мріям про краще майбутнє перейти у максимально реалістичну форму. Учасники діляться своїм малюнком із сусідами і обговорюють їх. Пізніше учасники об'єднуються в групи по 5 людей і представляють свої малюнки, знаходять спільне і відмінне. Насамкінець відбувається публічне представлення ідей групи. Виокремлення головного «оратора» не шкодить, а, навпаки, є однією з переваг інструменту, адже таким чином виокремлюються потенційні лідери змін в громаді. Всі малюнки передаються медіатору заходу, який чіпляє їх на стіну. Для кожної з груп медіатор пропонує гранти, які допоможуть перетворити ідею на проект та втілити її. По завершенню заходу, медіатор детально аналізує малюнки та готує звіт для міської ради, в якому зазначає: 1) проблеми благоустрою, що хвилюють громадян; 2) можливі до реалізації проекти; 3) список лідерів, натхнених на роботу, з якими влада може співпрацювати далі.

ТРУДНОЦІ НА ШЛЯХУ ВТІЛЕННЯ

- проявляється сором'язливість учасників, яка не дозволяє висловити свою точку зору на етапі об'єднання в групи;
- «несерйозність» формату віднаджує певні соціальні групи, вони відмовляються брати участь;
- відсутня можливість для модератора пропрацювати конкретні проекти, а лише дати підказки, куди рухатись.

РЕЗУЛЬТАТ

Виконавчий комітет Вільногірської міської ради зібрав малюнки громадян, а також контакти, щоб враховувати їхні ідеї у подальшій роботі з пошуку грантів та залучення інвестицій. Реконструкція центрального парку, запланована ще у 2017 року, включила зауваження громадян, особливо в питанні черговості освоєння коштів: у першу чергу була зроблена пішохідна інфраструктура (з попередньою заміною центрального колектора) та прокладене освітлення. За свідченням Вільногірської міської ради, реконструкція парку триватиме ще кілька років, що, звісно, залежить від обсягу фінансування, але в планах є все те, що на своїх малюнках зобразила громада – окремі зони сімейного відпочинку, дитячі майданчики, бігові доріжки, майданчики для вигулу собак та нові зелені насадження.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: одноразовий сеанс керованої візуалізації є недорогим і доступним для більшості громад, адже витрати стосуватимуться запрошення учасників, купівлі паперу, кольорових олівців чи маркерів, також роботи залученого зовнішнього експерта, якщо організатор зацікавлений отримати детальний звіт. Проте важливо пам'ятати, що керована візуалізація краще працює вже в групі зацікавлених осіб, яку найлегше сформувати шляхом проведення періодичних тематичних тренінгів, вартість яких так само залежить від умов праці експертів та вартості реклами. Загалом у Вільногірську на усю серію заходів було витрачено близько 50 тисяч гривень, значну частину з яких займали каво-паузи та харчування учасників одноденних тренінгів.

Час: один навчальний семінар триває протягом робочого дня (4-6 годин), керована візуалізація триває 1 – 1,5 години.

Люди: 1 оплачуваний зовнішній експерт, працівники міської ради, що допомагають з організацією та рекламою (2 осіб). Волонтери можуть бути залучені лише у якості тих, хто рекламує захід, – для проведення знадобиться професійна підтримка. Кількість залучених громадян бажано обмежити до 25-30 осіб, задля ефективної роботи в групі.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Лютий – листопад 2017 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Проект покращення життя в Глоусестерській громаді, в т.ч. за допомогою інструменту керованої візуалізації (<http://www.vision21.org.uk/>)

«Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», проект з організації громадського бюджету за підтримки USAID та ВГО ІБСЕД (https://www.ibser.org.ua/other_projects/proekt-zmicnennya-miscevoyi-finansovoyi-initsiatyvy-v-ukrayini-zmfi-ii-vprovadzhennya)

Експертний звіт за результатами проведення керованої візуалізації у Вільногірську, 01 листопада 2017 р. (https://drive.google.com/file/d/1Zu2G0XAInkkipiRr_7hrTRgbcDGLRC09D/view)

*Малюнок учасників керованої візуалізації
у Вільногірську, 1 листопада 2017 р.*

*Фото реконструкції центральної алеї міського парку
м. Вільногірськ, 18 червня 2018 р.*

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ШИРОКІВСЬКОЇ ОТГ

Залучення як стратегічний пріоритет розвитку об'єднаної сільської громади – його планування та реалізація (Широківська ОТГ, Україна)

Місце	Широківська сільська ОТГ, Запорізька обл., Україна
Рік реалізації	2017 – 2018 (ще триває)
Організатор процесу	Сільська рада Широківської ОТГ
Виконавець	Сільська рада Широківської ОТГ, КУ «Агенція розвитку Широківської громади»

МЕТА ПРОЦЕСУ

Об'єднання великої кількості населених пунктів – 28 сіл і селищ – в одну територіальну громаду зумовило потребу у формулюванні бачення спільного розвитку та пошуку способів комунікації, які були б дієвими в нових адміністративних умовах.

КОНТЕКСТ

Широківська сільська ОТГ утворилась у жовтні 2016 р., коли було прийнято рішення про об'єднання шести сільських рад Запорізького району. Громада об'єднала 28 населених пунктів із загальною кількістю жителів 13 тис. 983 особи. Перші вибори відбулись у квітні 2017 року. Відтоді команда Широківської сільської ради розпочала низку заходів, спрямованих на згуртування й активізацію громади. Адже хоч реформа децентралізації і надає значні можливості для розвитку територій, повноцінно скористатись ними можна лише за умови залучення мешканців до розвиткових процесів, усвідомлення ними своєї приналежності до громади, їхньої готовності брати участь у змінах навколо.

ОРГАНІЗАТОР ТА ВИКОНАВЦІ ПРОЦЕСУ

Широківська ОТГ активно бере участь у різноманітних програмах, що спрямовані на розвиток громади, розвиток громадянського суспільства, підвищення прозорості врядування; співпрацює з різними до-

норами та організаціями. Розробка Стратегії розвитку Широківської громади (та, відповідно, стратегічні зустрічі з громадськістю) проводяться за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ. Проекти «Молодь і громада. Участь молоді у розвитку локальної демократії» (молодіжні воркшопи і форум) та «Посилення участі людей старшого віку в процесах прийняття рішень та розвитку громади» (семінари для людей поважного віку) впроваджуються в рамках проекту «Зміцнення демократичного врядування» Запорізької міської молодіжної ГО «СТЕП». Впровадження громадського бюджету відбувається за підтримки Фондації українсько-польської співпраці «РАУСІ», оскільки Широківська громада є учасницею проекту «Громадський бюджет на Сході України – інтеграція заради розвитку». Ініціатором участі в усіх програмах є команда сільської ради та підпорядкованих відділів і установ, зокрема КУ «Агенція розвитку».

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ

Керівництво Широківської ОТГ розпочало процес інтеграції до нових демократичних процесів з подачі заявок на участь в низці проектів, які дозволили сфокусувати увагу та напрацювати план залучення громади до прийняття рішень. Ключовим стало також розуміння потреби передачі повноважень до єдиного організатора, яким стала спеціалізована комунальна установа «Агенція розвитку». Детальніше за хронологією:

Створення КУ «Агенція розвитку»

Агенція розвитку створена наприкінці 2017 року з метою залучення додаткових інвестицій для розвитку Широківської ОТГ. Відразу було визначено, що, окрім інвестиційної діяльності, Агенція також працюватиме в таких напрямках: міжмуніципальне співробітництво, міжсекторальна співпраця, освітні та культурні проекти, проекти з розвитку інфраструктури, громадських просторів, належного врядування, організація участі громади в регіональних і національних заходах. Це дозволило передати в розпорядження Агенції керівництво проектами із залучення громади. Влітку 2018 року працівники агенції розпочали роботу з опрацювання результатів стратегічних сесій і підготовки тексту Стратегії розвитку Широківської громади. Заплановано також створити інвестиційний сайт громади.

Створення молодіжного хабу «Space HUB»

Для того, щоб громада мала місце для спілкування та проведення заходів із залучення, інтеграції й освіти для дорослих, було вирішено виокремити спеціальне приміщення у форматі відкритого простору – популярного нині в містах України й світу. Було вирішено переобладнати та пристосувати до нових потреб Широківський будинок культури. Восени 2017 року, в рамках співпраці Широківської ОТГ з Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ, хаб отримав якісне технічне й матеріальне оснащення: ноутбук, проектор, звукову апаратуру та меблі, завдяки донорському фінансуванню – близько 300 тис. грн. Ремонт приміщення було здійснено коштом місцевого бюджету. Назву простору – «Space HUB» – обрали за результатами онлайн-голосування мешканців громади. На базі хабу проводяться різноманітні творчі зустрічі, літературні вітальні, майстер-класи, тренінги та інші освітні й культурні заходи. Відповідальний за роботу хабу – молодіжний працівник.

Серія громадських обговорень у форматі «світового кафе»

Після того, як було визначено відповідальний орган та створено приміщення, необхідно було підібрати формат заходів для того, щоб належним чином залучити громаду до обговорення Стратегії розвитку. Для цього було вирішено провести серію громадських обговорень у форматі «світового кафе» за участі мешканців усіх сіл громади. Формат передбачає 2-годинну модеровану зустріч з вільним відвідуванням будь-якими мешканцями громади (у Широківській ОТГ на кожній з 6-ти зустрічей були присутні близько 30-50 осіб).

Завданням для усіх присутніх було окреслити найбільші потреби громади в кожній з трьох сфер – інфраструктура, соціальна сфера та економічні перспективи – які потребують якнайшвидшого вирішення. Координатори кожної тематики записували озвучені людьми пункти до спеціальних списків. Після того, як мали змогу висловитись всі присутні за всіма темами, по кожній був сформований перелік, після чого потрібно було обрати по три пункти з кожної теми, найбільш актуальні для кожного, і проголосувати. Загалом протягом листопада 2017 – січня 2018 р. було проведено шість виїзних зустрічей: у селах Широке, Августинівка, Лукашеве, Володимирівське, Петропіль, Відрадне, адже це найбільші населені пункти, розміщені в різних частинах громади. Участь у кожному заході брали мешканці кількох сіл. Результати кож-

ної з зустрічей висвітлювались через сторінку громади у «Фейсбук» та на офіційному сайті. Саме під час таких зустрічей були узагальнені ключові проблеми та бачення розвитку, що пізніше були враховані при визначенні оперативних цілей і пріоритетів громади на майбутні 5 років для написання Стратегії розвитку ОТГ.

Діяльність органів самоорганізації населення

З весни 2018 року в селі Зеленопілля були зареєстровані та почали роботу перші вуличні комітети – «Центр» і «Відродження». Їхні очільники мають статус помічників голови громади, обираються голосуванням жителів вулиці та проходять процедуру офіційної реєстрації через рішення сільської ради. Завдяки вуличним комітетам пришвидшується процес взаємодії апарату громади з жителями на місцях, що вкрай важливо для великої громади (адже в складі Широківської ОТГ – 28 населених пунктів). Їхня діяльність дає змогу оперативно реагувати на актуальні потреби мешканців, виявляти місцеві ініціативи та сприяти їх реалізації, контролювати дії комунальних структур.

Успішний досвід «пілотних» вуличних комітетів у Зеленопіллі мотивував до самоорганізації й інших мешканців. Тож з червня 2018 р. вуличні комітети діють також у селах Широке, Ручаївка, Надія, селищі Сонячному – загалом це 22 офіційно зареєстрованих ОСН. Громада заохочує їхніх очільників до участі в різних навчальних і тренінгових програмах, залучає до різних робочих груп. Наприклад, усі вуличками пройшли навчання в школі модераторів Громадського бюджету і тепер допомагатимуть мешканцям з розробкою проектів та їх поданням на конкурс.

Громадський бюджет

Для того, щоб продовжити залучати громаду не тільки до визначення основних проблем, а й до їх вирішення, Широківська ОТГ впровадила популярний нині інструмент – громадський бюджет. Затвердження Положення – основного документу, який регулює проведення процесу – відбулось після його обговорення з мешканцями. Зокрема, погодили пропозицію громадськості про те, що автором проекту можуть бути жителі громади віком від 14 років. Для успішного впровадження бюджету участі навесні та влітку 2018 року було проведено навчання для Координаційної ради та школа модераторів. Крім того, спеціаліс-

ти КУ «Агенція розвитку Широківської громади» презентували громадський бюджет на різних заходах і запланували проведення «Тижня ідей» – це вісім зустрічей, що відбулись протягом серпня в різних селах громади, під час яких потенційні автори проєктів отримали допомогу в заповненні заявки. Наприкінці серпня відбувся також форум ідей для активних мешканців.

Активізація населення громади різних вікових груп

Адміністрація Широківської ОТГ скористалася досвідом колег з різних куточків України, який свідчить про низьку активність, а подекуди й повне виключення з громадянського життя двох категорій: молоді шкільного віку та літніх людей. Враховуючи це, було вирішено направити додаткові сили на створення спеціальних умов та впровадження інструментів участі для мешканців цих двох категорій. Так, влітку 2018 року в семи селах громади для місцевих школярів, активістів волонтерських об'єднань та освітян була проведена серія освітньо-анімаційних майстерень (воркшопів). Підсумком цих зустрічей став перший Молодіжний форум «Твої ідеї змінюють громаду!», де учасники форуму працювали початкові ідеї для майбутніх проєктів Громадського бюджету та розробили свої пропозиції до роботи Молодіжної ради. Логічним продовженням форуму стала «Зустріч незалежних» – неформальна зустріч та спілкування молодіжних активістів із головою громади до Дня Незалежності України про ті проблеми, що найбільше турбують сільську молодь.

Крім Молодіжної ради, в Широківській ОТГ відбувається процес створення Ради людей поважного віку, що об'єднує активних і небаждужих мешканців і мешканок старшого віку. У рамках проєкту зустрічі з поважними мешканцями вже відбулись у чотирьох селах громади: Володимирівське, Відрадне, Сонячне, Петропіль. Кількість учасників – близько 60 осіб. При плануванні заходів намагались поєднувати тематику проєкту (створення координаційної ради та участь людей поважного віку в житті громади) з іншими питаннями, що є важливими для цільової групи: як захистити свої права, як отримати належні соціальні та медичні послуги. Тому до зустрічей, крім модераторів (відділ освіти), були залучені представники управління соціального захисту населення, працівники поліції, лікарі Широківської громади. Восени запланована також зустріч Поважної ради з головою громади.

Постійно діючі інструменти комунікації з громадою

Крім періодичних інструментів залучення, Широківська ОТГ використовує форми комунікації, що працюють на постійній основі і дозволяють збирати інформацію від жителів у вигляді прямих звернень. У Широківській ОТГ є ресурс подачі он-лайн петицій, стаціонарний номер гарячої лінії, через який фіксуються дзвінки, а також номер гарячої лінії у «Вайбер», куди жителі громади можуть надсилати повідомлення, фото та відео. За гарячу лінію відповідає секретарка голови ОТГ: вона приймає інформацію, відповідає та фіксує, за необхідності звертається до профільних працівників/заступників голови чи до голови за додатковою інформацією для відповіді жителям. Дізнатися більше про майбутню діяльність та плани громадяни Широківської ОТГ також можуть на сторінці Агенції розвитку Широківської ОТГ у «Фейсбук». Відділ внутрішньої та інформаційної політики громади займається сайтом та сторінкою у «Фейсбук», створює та розповсюджує матеріали, а також збирає інформацію від жителів через коментарі та звернення у приватних повідомленнях на сторінці. Як і секретар, цей відділ також оперативно реагує на будь-які звернення жителів громади та, за необхідності, звертається до профільних працівників. Крім того, голова громади є одним з адміністраторів сторінки у «ФБ», тому він особисто бачить усі звернення.

ТРУДНОЦІ НА ШЛЯХУ ВТІЛЕННЯ

- організаційні труднощі, пов'язані з непередбаченими, хоча й характерними для сільської місцевості, факторами. Наприклад, під час проведення молодіжного форуму довелось оперативно коригувати формат заходу з огляду на погодні умови (потужна злива та, як наслідок, вимкнення електрики);
- відмінності аудиторії при проведенні воркшопів: рівень обізнаності та зацікавленості відрізняється в молоді різних сіл, залежно від попередньої практики (участі/неучасті) в таких заходах, що потребує додаткової роботи над планом проведення заходів;
- конкуренція між населеними пунктами в рамках проведення громадського бюджету та зумовлена цим знижена мотивація до участі в окремих селах через побоювання, що виграють ті проекти, які втілюються в селах з більшою кількістю населення;

- певний відсоток мешканців, маючи ідеї для подання на громадський бюджет, не хоче втілювати їх у заявку. Особливо ця проблема стосується людей літнього віку. Це вимагає від організаторів додаткової комунікації, пояснення можливості співпраці в межах села, навчання кооперації всередині громади.

РЕЗУЛЬТАТ

Оскільки Широківська ОТГ ще перебуває в процесі впровадження власної Стратегії розвитку з акцентом на залучення громади до прийняття рішень, її результати будуть помітні лише за кілька років. Проте вже зараз можна говорити про точкові результати кожного з учасницьких інструментів, які застосовуються в громаді. Висока мотивація та бажання локальної адміністрації співпрацювати і вкладати власні ресурси в місцевий розвиток дозволили отримати підтримку міжнародних донорів, наприклад, в оснащенні Будинку культури та його модернізації в Молодіжний хаб. Іншою перевагою є низка освітніх програм для адміністрації, які підняли рівень розуміння потреби залучення та компетенцію працівників установ громади. В свою чергу, підняття рівня їхньої компетенції відкрило можливість якісної взаємодії з громадою. Так, аудиторія молодіжних воркшопів показала високу мотивацію, і в кожному з сіл учасники розробили свої ідеї проектів – загалом 16 пропозицій. Переважно вони стосуються спорту, відпочинку, вдосконалення навчального процесу та дозвілля в громаді. З цією базою ідей адміністрація планує працювати далі, відповідно до пріоритетів Стратегії розвитку. Розробка проектів громадського бюджету триватиме протягом вересня.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: Загальний об'єм залучених ресурсів – близько 400 000 грн. Найбільш затратною була модернізація Будинку культури – 300 000 грн донорського внеску на закупівлю техніки і обладнання та ремонт, проведений за місцевий кошт. Серія воркшопів для молоді та проведення зустрічей Поважної ради коштувала близько 18 000 грн, які пішли на організацію кави-пауз, розробку та друк тренінгових матеріалів, рекламно-інформаційної та сувенірної продукції. При цьому забезпечення приїзду дітей з інших сіл на Молодіжний форум, надання приміщень для заходів, залучення тренерів відбувалось за рахунок бюджету громади (зовнішні тренери та модератори зі складу

спеціалістів сільської ради та комунальних закладів працювали безоплатно). Проведення зустрічей у форматі «світового кафе» коштувало понад 30 000 грн, які покривали роботу зовнішніх спеціалістів та друк матеріалів.

Час: тривалість воркшопу – 2,5-3 години; зустрічі у форматі світового кафе – 2-4 години; зустрічі Поважної ради – 1,5 години.

Люди: учасники «світового кафе» – 50 осіб; кількість учасників молодіжних воркшопів – від 12 до 25. Загалом у заходах цього проекту (воркшопи + форум) взяли участь близько 130 учнів, представників громадських об'єднань, освітян, а також 4 модератори. Рада людей поважного віку збрала 60 осіб.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Листопад 2017 – серпень 2018 років.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Офіційний сайт Широківської ОТГ Запорізької області (<https://shyroke.org.ua/>)

Фейсбук-сторінка Агенції розвитку Широківської ОТГ (<https://www.facebook.com/Агенція-розвитку-Широківської-громади-348432545662223/>)

Фейсбук-сторінка молодіжного хабу «Space HUB» (<https://www.facebook.com/spacehub/>)

«Широківська ОТГ у «світовому кафе» почала визначати пріоритети розвитку», стаття на порталі «Децентралізація», 2017 р. (<https://decentralization.gov.ua/news/7495>)

*Проведення Молодіжного форуму
«Твої ідеї змінюють громаду!», Широкієвська ОТГ, липень 2018 р.*

*Виступ голови громади Дениса Коротенка на зустрічі у форматі
«світового кафе» в Августинівці, листопад 2018 р.*

ДІАЛОГОВА ПРАКТИКА В ПОКРОВЬСКУ

Обговорення можливостей співпраці влади і громади через інструмент діалогів між урядовцями та представниками локальних громадських організацій (м. Покровськ, Україна)

Місце	Покровськ, Донецька обл., Україна
Рік реалізації	2017 – 2018
Організатор процесу	Громадська організація «Інститут миру і порозуміння»
Виконавець	Громадська організація «Інститут миру і порозуміння»

МЕТА ПРОЦЕСУ

Наявність конфлікту між владою та громадськістю міста через підозру, що рішення відносно розвитку міста приймаються без урахування інтересів та думок населення.

КОНТЕКСТ

Покровськ – місто в Донецькій області з населенням понад 64 тис. осіб. Зміна політичного курсу, яка відбулася протягом останніх кілька років, змусила владу більш серйозно задуматися про потребу включення мешканців до прийняття загальноміських рішень. Проте вона зберігала пасивність, і громадський сектор вирішив підняти це питання на новий публічний щабель обговорення. Для цього був розроблений діалоговий процес, який тривав близько 4 місяців – з листопада 2017 по лютий 2018 року. За цей період відбулись попередні зустрічі з учасниками для аналізу конфлікту та створення дизайну діалогу. Також процес включив проведення загальних ознайомчих зустрічей, семінарів та тренінгів для окремих груп учасників з числа громадських активістів. Такий тривалий та серйозний підготовчий процес був дуже необхідний, оскільки люди були не готові до спілкування, тобто «не вміли» говорити та слухати одне одного. На думку організаторів, це була одна з основних непрямих причин конфлікту та непорозуміння, задля подолання якої і був розроблений процес.

ОРГАНІЗАТОР ТА ВИКОНАВЦІ ПРОЦЕСУ

Ініціатором процесу виступила громадська організація «Інститут миру і порозуміння» на запрошення місцевого громадського активу Покровська в рамках проекту «Пілотування інфраструктури миру в Україні». Організатори вирішили сконцентруватись на участі представників громадських організацій Покровська, тому що це найбільш активні громадяни і, перевібивши механізм діалогових практик на них, можна було б надалі розширювати масштаб роботи на інші верстви населення.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ

За свідченням Інституту миру і порозуміння, діалог – це «глибинний процес», тобто не просто факт зустрічі чи розмови або суперечки, а процес, що має такі етапи: аналіз проблеми, дизайн діалогу, попередні підготовчі зустрічі, проведення діалогової сесії, домовленості про наступні діалогові зустрічі, при цьому «глибинний» означає, що комунікація між учасниками процесу виходить за межі поверхневого рівня обміну звинуваченнями, претензіями, аргументами – до викладення індивідуальних чи колективних переживань, болю, їх причин, передумов тощо.

Аналіз проблеми та дизайн діалогу

Громадський актив міста Покровська долучився до проекту «Пілотування інфраструктури миру в Україні», щоб за його допомогою вирішити проблему відсутності порозуміння між громадою та владою міста. Експерти проекту проаналізували проблему за допомогою інтерв'ю, що були проведені з представниками громадських організацій. На жаль, владу міста не вдалося залучити на цьому етапі, тому дизайн діалогу був уповні розроблений лише однією зі сторін конфлікту.

Підготовчі тренінги

Для того, щоб підготувати громаду до основного діалогового процесу, необхідно було надати корисну інформацію та натренувати навички спілкування і взаєморозуміння між різними учасниками. Це також був один з інструментів залучення представників адміністрації та комунальних установ міста, які отримали можливість офіційного відрядження, а ініціатори діалогу – можливість познайомитися з іншою стороною конфлікту у ненав'язливій атмосфері. Таким був, на-

приклад, тренінг «Конфлікт та інструменти його вирішення. Побудова діалогу в громадах» для співробітників Комітету самоорганізації населення, проведений у грудні 2017 року.

Перший діалог

На певному етапі діалогового процесу, після попередніх зустрічей та тренінгів, було проведено перший діалог на тему: «Що ми разом можемо зробити для того, щоб впливати на прийняття рішень у місті Покровськ». Учасниками діалогу були представники місцевих громадських організацій у кількості 12 осіб. Мета діалогу – допомогти учасникам прийти до порозуміння між собою та сформуванню єдині чіткі пропозиції до влади. У результаті учасники сформулювали список питань для наступної зустрічі, розподілили обов'язки з деталізації кожного питання та сформували свою чітку позицію на наступний головний діалог з владою.

Другий діалог

Після проведених заходів, наприкінці лютого 2018 року, організатори мали змогу перейти до основного діалогу. Його тема звучала так: «Розробка ефективного механізму взаємодії громади та влади». Учасниками діалогу були і представники влади, і громадські активісти, загальною кількістю 10 осіб. Мета заходу – розробити механізм взаємодії між владою та громадою, прийти до порозуміння задля розвитку міста. Результатом діалогу стало прийняття рішення про підписання меморандуму про співпрацю між громадою та владою, в якому будуть чітко прописані графіки зустрічей, умови та порядок зустрічей між владою та громадою. Було прийнято рішення про прийняття діалогу як інструменту для вирішення спірних питань та обговорення ініціатив від громадськості.

ТРУДНОЩІ НА ШЛЯХУ ВТІЛЕННЯ

- невміння чітко формулювати свої вимоги і небажання брати відповідальність за висловлені пропозиції усіх учасників процесу – як представників влади, так і представників громадськості;
- пасивність представників влади: вони не змогли знайти час для групових заходів, і організаторам доводилось проводити індивідуальні зустрічі в кінці діалогового процесу, що, звісно, не дозволило досягти

максимального результату у зміні сприйняття та поведінки представників влади відносно потреб громади.

РЕЗУЛЬТАТ

Серед мешканців громади з'явилося розуміння, що цивілізованим діалогом та правильним підходом до вираження своїх думок можна досягти поставлених цілей і якісно співпрацювати з владою. Громада Покровська прийняла діалог як дієвий інструмент розв'язання конфліктів і вирішила використовувати його надалі у спірних питаннях із владою міста.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: основні витрати стосувались оплати роботи медіаторів, організації кави-паузи та оплати канцелярії і оренди приміщення. Загальна вартість одного діалогового процесу таким чином складає близько 10 тисяч гривень.

Час: один діалог триває 2-5 годин, в залежності від складності дизайну; попередні тренінги – 2-3 години.

Люди: 1 модератор-фасилітатор діалогу (бажано залучений експерт, який не був би членом громади, де відбувається конфлікт), волонтери місцевих громадських організацій, готові допомогти із поширенням інформації про захід та запрошенням учасників. Кількість залучених громадян в рамках одного діалогу бажано обмежити до 10-15 осіб, щоб усі мали можливість висловитись і бути почутими.

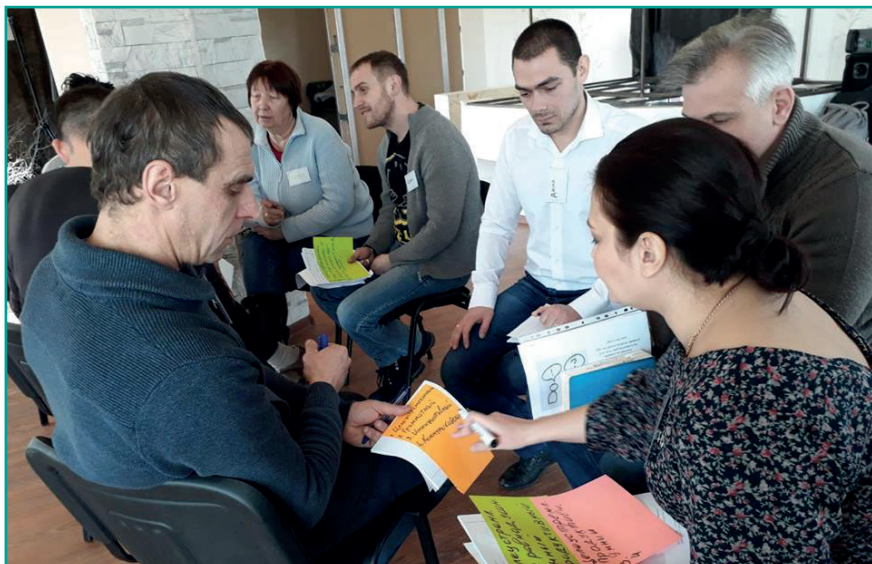
ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Листопад 2017 – лютий 2018 років.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

Стандарти діалогу: визначення та принципи, посібник Інституту миру і порозуміння (http://ipcg.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf)

Сайт Інституту миру і порозуміння з переліком тематичних публікацій стосовно вирішення конфліктів (<http://ipcg.org.ua/resursi/>)

Діалог «Що ми спільно зможемо зробити для того, щоб впливати на прийняття рішень у місті», м. Покровськ, лютий 2018 р.

Тренінг «Конфлікт та інструменти його вирішення. Побудова діалогу в громадах» для співробітників Комітету самоорганізації населення, м. Покровськ, грудень 2017 р.

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ У ЧЕРНІГІВЦІ

Підсилення компоненту залучення в рамках проведення процесу громадського бюджетування на території об'єднаної територіальної громади (Чернігівська ОТГ, Україна)

Місце	Чернігівка, Запорізька обл., Україна
Рік реалізації	2018 (ще триває)
Організатор процесу	Селищна рада Чернігівської ОТГ
Виконавець	Селищна рада Чернігівської ОТГ, громадська організація «Платформа розвитку»

МЕТА ПРОЦЕСУ

Для сільських жителів бюджет участі – ініціатива нова. З огляду на площу громади (1200 кв.км) та низьку якість інтернет-сигналу, рівень комунікації між селами є недостатнім, а електронні ресурси поширення інформації – не надто ефективними. Водночас, громадський бюджет тільки тоді буде вважатися по-справжньому громадським, коли цим інструментом зможе скористатись кожен мешканець територіальної громади, тому Чернігівська ОТГ вирішила підсилити процес за допомогою додаткових активностей для залучення громадян.

КОНТЕКСТ

Чернігівська селищна ОТГ – найбільша в області (створена на основі району), має в своєму складі 41 населений пункт, серед яких переважно села. У 2018 році депутати селищної ради проголосували за Положення про громадський бюджет (бюджет участі), згідно з яким будуть підтримані та впроваджені громадські ініціативи на суму 500 тисяч грн. Зазначена сума пропорційно розподілена між центром громади та старостинськими округами. Щоб забезпечити якнайбільше залучення мешканців, було вирішено підготувати команду ініціативних жителів, що долучилась до Робочої групи із впровадження в ОТГ громадського бюджету. Серед учасників – представники активної громадськості, мешканці різних населених пунктів, різного віку та професійної зайнятості, які сприяли поширенню інформації про можливості громадського бюджету в своїх селах і осередках спілкування, а також взяли безпо-

середню участь у написанні й поданні перших проектів. Адміністрація Чернігівської ОТГ шукала людей, готових навчатися новому, відкривати в собі лідерські якості, ставши генераторами ідей.

Ідея підготовки такої команди з'явилась під час участі чернігівчан – представників селищної ради і громадського сектору – в тренінгах проекту «Зміцнення демократичного врядування» Запорізької міської молодіжної ГО «Степ». За підсумками навчання було розроблено проект «Формування громадського активу для впровадження в Чернігівській ОТГ партисипативного бюджету», що отримав мікрофінансування від фонду NED.

ОРГАНІЗАТОР ТА ВИКОНАВЦІ ПРОЦЕСУ

Формування громадського активу – перша спільна ініціатива фахівців Чернігівської селищної ради та новоствореної ГО «Платформа розвитку», яка поставила собі за мету активізацію Чернігівської громади. Крім того, у 2018 році Чернігівська ОТГ стала учасником проекту «Громадський бюджет на сході України – інтеграція заради розвитку», що реалізується Фондацією українсько-польської співпраці ПАУСІ в рамках Ініціативи «Підтримка територіальних громад України у зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб», що виконується товариством GIZ за дорученням уряду Німеччини.

ПЕРЕБІГ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ

Проектна ініціатива, яка була реалізована в рамках проекту «Зміцнення демократичного врядування», передбачала проведення в Чернігівці низки комунікаційних і навчальних заходів у рамках процесу громадського бюджету. Детальніше за хронологією:

Аналіз початкової ситуації в фокус-групах

Щоб оцінити рівень співпраці громади й влади в Чернігівській ОТГ та його зміни внаслідок реалізації процесу бюджету участі, було вирішено провести дві фокус-групи – вхідну та заключну, оскільки потрібно було простежити, чи змінився за час реалізації проекту рівень співпраці влади і громадськості в ОТГ. Кількість учасників одного заходу – 12 осіб. Тривалість – 2,5 години. Фокус-групи були проведені експертами проекту «Зміцнення демократичного врядування» до початку і після закінчення впровадження проектної ініціативи з формування громадського активу.

Інформаційні зустрічі

У травні 2018 року відбулись три інформаційні зустрічі для різних цільових груп:

- з в.о. старост, депутатами місцевих рад, представниками селищної ради;
- з членами громадських організацій, об'єднань, ініціативними мешканцями ОТГ;
- з представниками гуманітарної галузі.

Учасники зустрічей дізнались, що таке громадський бюджет та як вони можуть долучатися до самоврядних процесів. Ці зустрічі допомогли виявити зацікавлених осіб, з них згодом і було сформовано основу ініціативної групи – майбутнього громадського активу. Проведено три діалогових зустрічі.

Навчальні тренінги для підсилення ініціативної групи

У червні 2018 року за допомогою запрошеної тренерки з м. Токмак Запорізької області представники ініціативної групи розвивали свої вміння самопрезентації та комунікативні компетенції. Ця підготовка повинна була забезпечити їх необхідними навичками для проведення інформаційних кампаній та консультацій щодо бюджету участі, а також публічної презентації власних проєктів (адже такий порядок закріплено в офіційному документі – Положенні про громадський бюджет Чернігівської ОТГ). По завершенню цих тренінгів було проведено підсумкове колове обговорення, де говорили про необхідність об'єднуватися заради змін, про значення участі громадськості в самоврядних процесах.

Тренінги для широкої громадськості з проєктного менеджменту

У липні 2018 р. організатори провели навчання з проєктного менеджменту для різних зацікавлених груп. Зокрема, активні мешканці вчили розробляти проєкти та заповнювати заявки на бюджет участі, натомість профільні фахівці ОТМ та депутати вивчали методики оцінювання готових проєктів. Ці тренінги пройшли як представники вже сформованого громадського активу, так і нові учасники, зокрема й ті,

хто був запрошений ініціативною групою. Тема кожного з тренінгів була спеціально розроблена, щоб відповісти на запити відповідних груп слухачів: 1) «Проекти та громадський бюджет. Погляд ззовні/погляд зсередини» – тренінг з представниками відділів, управлінь, які робитимуть оцінку поданих на бюджет участі заявок, а також з депутатами, представниками місцевого самоврядування; 2) «Проект соціальної дії. З чого почати?» – тренінг з представниками соціальної сфери; 3) «Проект соціальної дії. П'ятигодинний інтенсив» – тренінг з членами раніше сформованої ініціативної групи.

Цей навчальний блок завершився підсумковим обговоренням, під час якого йшлося про можливості долучення громади до самоврядних процесів, використання різних шляхів та інструментів такої участі, а також було проаналізовано типові помилки в уже розроблених і поданих на бюджет участі заявках.

Проведення заключної фокус-групи

Для підведення підсумків щодо рівня залучення громади до процесів прийняття рішень, після інформаційно-освітніх заходів громадського бюджету, було проведено заключну фокус-групу. Її результати допомогли виявити, що рівень довіри та зацікавленості у місцевих політичних справах серед громадян Чернігівської ОТГ підвищився.

ТРУДНОЦІ НА ШЛЯХУ ВТІЛЕННЯ

- трудова особливість території – більшість жителів громади зайняті в сільському господарстві. Зокрема, це депутати місцевих рад, значний відсоток яких – голови чи представники сільськогосподарських підприємств. Оскільки проектні заходи проходили в період активних польових робіт (влітку), до ініціативи, відповідно, долучилося мало депутатів (5 осіб). Учасники команди ще на стадії написання проектної заявки передбачали таку можливість. Проте низька депутатська активність під час проведення діалогових зустрічей і тренінгів компенсувалася неочікувано високою зацікавленістю до заходів проекту представників громадських організацій та шкільної молоді (яку спочатку взагалі не планувалося залучати до групи), що зробило наступні тренінгові заходи більш неофіційними та неформальними;
- відсутність у Чернігівці комфортного місця проведення заходів, розрахованих на велику групу (20-25 осіб). Цей ризик був передба-

чений, тому громадська організація попередньо домовилась із керівництвом районної бібліотеки про проведення частини заходів у читального залі ЦРБ. Але в ході складання графіку діалогових зустрічей і тренінгів вийшли накладки із заходами, запланованими самою бібліотекою. З цією проблемою організатори звернулися до селищного голови, пояснивши, що проекти, спрямовані на об'єднання громади, корисні також і місцевій владі, та запросили голову та його заступників підтримати ініціативу. У результаті до проекту безпосередньо долучилися заступник голови з гуманітарних питань і секретар селищної ради, взявши участь в діалоговій зустрічі і одному з тренінгів, а організаторам було надано кабінет селищного голови для проведення тих заходів, які неможливо було провести в бібліотеці;

- необізнаність пересічних мешканців із поняттям «громадський бюджет». Багато з запрошених, особливо представники гуманітарної сфери, відмовлялися від участі, почувши, що мова піде про бюджет, оскільки ототожнювали це поняття з кошторисами. В ході проведених інформаційних тренінгів вдалося надати людям відповідну інформацію та подолати страх перед бюджетними питаннями. Команда, яка реалізовувала проект, мала велике сподівання на активне долучення до навчальних заходів освітян, оскільки власні проекти можуть подавати, зокрема, і навчальні заклади, яких у громаді – 16. Але несподівано представники освіти виявилися найменш чисельною категорією, готовою приєднатися до проекту. Натомість велике зацікавлення виказали працівники культури та молодь. Вони і стали основними слухачами тренінгів.

РЕЗУЛЬТАТ

Усього в заходах проекту взяли участь 119 місцевих жителів з Чернігівки та п'яти старостинських округів. До громадського активу приєднались 32 особи – наразі вони є активними учасниками заходів і робочих груп, ініційованих місцевою владою. Учасники ініціативної групи не лише працюють над своїми проектами для подання на громадський бюджет, але й проводять консультації для мешканців на місцях. Проекти подаються до 1 жовтня 2018 року. Очікується, що на цю дату буде отримано близько 40 проектних заявок, з яких щонайменше 20 буде підготовлено за участі та сприяння громадського активу.

ОБ'ЄМ ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

Вартість: Загальний об'єм залучених ресурсів – 24 тис. 925 грн. Зокрема, 7 тис. 720 грн – власний внесок громадської організації «Платформа розвитку», а 17 тис. 505 грн – грантові кошти від фонду NED, який надав підтримку. Діалогові зустрічі проведено безкоштовно. Їх модерували організатори проекту. Організаційно-технічні витрати на проведення шести тренінгів – 7 тис. 230 грн (роздаткові матеріали, кава-паузи, канцтовари для учасників). Реклама здійснювалася через соцмережі, особисті зв'язки та в районній газеті «Голос Чернігівки» безкоштовно. Робота тренерів оплачувалася за рахунок гранту. Усі інші консультанти (представники селищної ради) надавали підтримку безкоштовно.

Час: тривалість кожного тренінгу – 5 годин; фокус-групи з оцінки процесу – 2,5 години.

Люди: за умови навчання майбутніх тренерів та подальшого їх залучення на волонтерських засадах для фасилітації участі мешканців у громадському бюджеті, знадобиться 1-2 зовнішніх експерти. Працівники сільської ради у кількості 2-5 осіб можуть організувати рекламу та проведення заходів. Кількість учасників фокус-групи – 12 осіб; тренінгу – 20-25 осіб.

ТРИВАЛІСТЬ ПРОЦЕСУ

Квітень – серпень 2018 року.

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ

«Громадські активісти підтримали проведення бюджету участі», стаття на сайті Чернігівської ОТГ, 2018 р.

«Рівень співпраці громади і влади в Чернігівці оцінить фокус-група», стаття на сайті Чернігівської ОТГ, 2018 р.

«Як зробити громадський бюджет справді громадським?», стаття на сайті Чернігівської ОТГ, 2018 р.

Заклучна фокус-група щодо оцінки рівня співпраці влади і громади, кабінет селищного голови, Чернігівська ОТГ, серпень 2018.

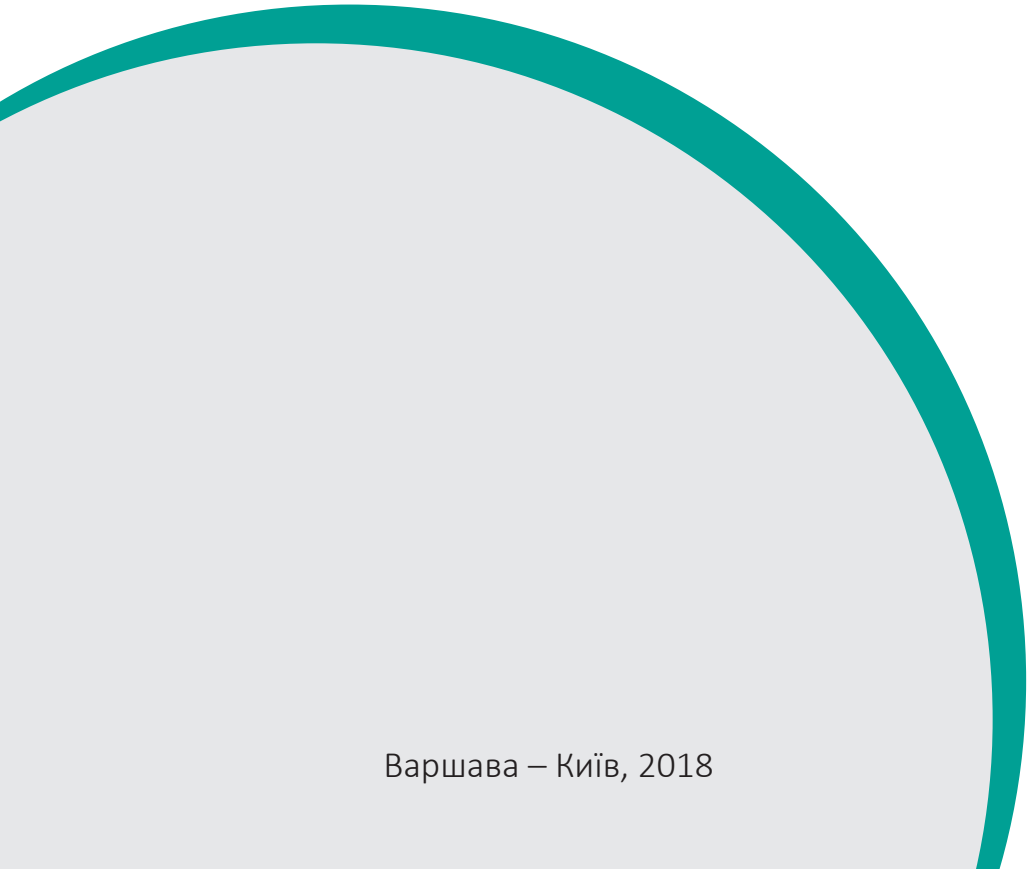

Тренінг «Проект соціальної дії. П'ятигодинний інтенсив», що відбувається в приміщенні центральної районної бібліотеки, липень 2018.

ТАБЛИЧНИЙ ПІДСУМОК ЗІБРАНИХ ПРИКЛАДІВ

НАЗВА ПРОЦЕСУ	ТИП ПРОЦЕСУ	ТРИВАЛІСТЬ	ЗАЛУЧЕННЯ СУБПІДРЯДНИКІВ	СТУПІНЬ ЗАЛУЧЕНОСТІ МІСЬКАНЦІВ	РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЗАСТОСОВАНИХ МЕТОДІВ	ВАРТІСТЬ
Яким буде місце локальної активності в Ульянові?	Діагностика потреб мешканців з точки зору створення сусідського будинку	3 місяці	Завдання на замовлення Управління двом фондам	високий	велика	Біля 70 000 зл.
Консультації планів благоустрою території в Яблонні	Обговорення документів територіального планування з використанням макетів	4 місяці	Завдання реалізоване в рамках проєкту «Простір для співучасті»	середній	велика	Біля 40 000 зл.
Програма розвитку підприємництва в Дзержонюві	Робота над документом стратегічного розвитку місцевого самоврядування	8 місяців	Завдання реалізоване міською адміністрацією Дзержонюва	високий	велика	Біля 17 000 зл.
Плужниця – сміттєвий діагност	Консультації громадського простору, проведені молоддю	10 місяців	Суттєва підтримка Фонду «Лабораторія збалансованого розвитку»	середній	мала	Дані відсутні
Дослідницькі прогулянки з літніми людьми у Гдині	Обговорення громадської території, спрямоване на літніх людей	3 місяці	Завдання реалізоване міською адміністрацією Гдині за підтримки Фонду «Сточна»	високий	мала	Дані відсутні

НАЗВА ПРОЦЕСУ	ТИП ПРОЦЕСУ	ТРИВАЛІСТЬ	ЗАЛУЧЕННЯ СУБПІДРЯДНИКІВ	СТУПІНЬ ЗАЛУЧЕНОСТІ МІШКАНЦІВ	РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЗАСТОСОВАНИХ МЕТОДІВ	ВАРТІСТЬ
Громадський суд в Познані	Обговорення простору на місцевій території в конфліктній ситуації	3 місяці	Завдання реалізоване міською адміністрацією Познані	високий	мала	Дані відсутні
Керована візуалізація у Вільногірську	Підсилення ініціативності місцевої громади	9 місяців	Завдання реалізоване міською радою із залученням громадської організації «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень»	високий	мала	50 000 грн
Залучення громадян як стратегічний пріоритет розвитку Широківської ОТГ	Залучення як стратегічний пріоритет розвитку об'єднаної сільської громади – його планування та реалізація	9 місяців (ще триває)	Комунальна установа «Агенція розвитку Широківської громади»; Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ	високий	велика	400 000 грн
Подолання конфліктів через діалоги в Покровську	Вирішення конфліктів між владою і громадою міста	4 місяці	Реалізовано громадською організацією «Інститут миру і порозуміння»	середній	мала	10 000 грн
Громадський бюджет в Чернігівці	Організація процесу громадського бюджету	5 місяців	Реалізовано селищною радою та громадською організацією «Платформа розвитку»	високий	велика	25 000 грн

Варшава – Київ, 2018